

מפתח

3 חסידות ומשיח היינו הך
22 הכרזת יחי וכו'.
23 הכרזת יחי המלך
25 ההכרזה קודם ג' תמוז
27 ההכרזה אחר ג' תמוז
30 הפירוש השני בהכרזה
33 משיח מן החיים
37 אישיותו של המלך המשיח
39 בהלכה אין להתחשב ברגשי בני אדם
42 הקב"ה ... יגאלם לבדו
45 משיח בן דוד

חסידות ומשיח היינו הך

הרב יואל כהן

ה"חוזר" של הרבי

א. באגה"ק הידועה דהבעש"ט, שעל שאלתו אצל משיח "אימתי קא אתי מר" ענה לו "לכשיפוצו מעינותיך חוצה". ושמעתי כמה אנשים מתווכחים, אם לאחרי ביאת המשיח ילמדו תורת החסידות ("מעינותיך" דהבעש"ט), או לאו. כת אחת אמרה שענין "יפוצו מעינותיך חוצה" הוא רק הקדמה בכדי שתהי' ביאת המשיח ("אתי מר"), אבל לאחרי שתהי' כבר ביאת המשיח לא יצטרכו לזה. וכת שני' אמרה, והביאה כמה הוכחות על זה, שגם לאחרי ביאת המשיח יתעסקו בתורת החסידות.

מובן מעצמו, שויכוח כזה נובע מזה שכל ידיעתם (של אלה שהשתתפו בהויכוח) בנוגע השייכות דתורת הבעש"ט להגאולה היא אך ורק האגה"ק הנ"ל. אבל באם היו מעיינים קצת בספרי תלמידי הבעש"ט, שהגילוי דתורת הבעש"ט הוא "טעימה" מ"תורתו של משיח" – וכמבואר בכו"כ מקומות (גם בהספרים דצדיקי פולין) שבערב שבת אחרי חצות (היינו אלף השישי שנת ת"ק) "טועמים" מתבשילי שבת, או כהלשון בכמה ספרים שתורת החסידות היא "התנוצצות" מהגילוי דגאולה העתידה – אזי לא הי' שום מקום לויכוח הנ"ל.

כלומר, שורש הטעות שלהם הוא זה מה שלפי דעתם, תורת הבעש"ט והגאולה, הם שני ענינים שונים. וגם אלה שהוכיחו שהעסק בתורת החסידות יהי' גם בימות המשיח – ההנחה אצלם, שחסידות וימות המשיח, הם שני ענינים שונים, אלא שיש להם "הוכחות" שענין הראשון (חסידות) יהי' גם בהזמן שיהי' ענין השני (ימות המשיח). אבל באם היו יודעים שחסידות ומשיח הם (לא שני ענינים, אלא) היינו הך – לא הי' מלכתחילה שום נתינת מקום לשקו"ט הנ"ל.

ב. והנה בביאור השייכות והקשר דתורת החסידות עם משיח (אשר היינו הך, כנ"ל) מבואר בארוכה בקונטרס ענינה של תורת החסידות (סעיפים ה-ו), שענינו העיקרי של משיח הוא – יחידה.

היינו בחינת יחידה דכללות. דכמו שבכל נשמה פרטית ישנם חמשה מדריגות נפש, רוח, נשמה, חי' ויחידה – עד"ז הוא בנוגע הנשמה של כללות ההשתלשלות, שישנם בזה ה' דרגות. ומשיח הוא בחינת יחידה דכללות.

וכמו שבכל נשמה פרטית, בחינת היחידה שבה היא נקודה העצמית של הנשמה, כמו"כ הוא בנוגע (החיות ו)הנשמה של כללות ההשתלשלות, שבחינת היחידה שבה היא עצם נקודת החיות שלמעלה מגדר ציור.

וזהו הקשר דתורת החסידות עם משיח, כי תורת החסידות [פנימיות התורה, מעין פנימיות התורה שתתגלה לעתיד" (כ"ה הלשון שם בהערה 43)] היא בחינת היחידה דתורה. וכמבואר שם בארוכה שד' החלקים פרד"ס שבתורה הם ד' הבחינות נרנ"ח דתורה, ותורת החסידות היא בחינת היחידה דתורה.

וזהו גם מה שתורת החסידות ביארה את הענינים של חלק ה"סוד" שבתורה והביאה אותם לגילוי, כי רק מצד סדר ההשתלשלות שבתורה ישנה הגבלה זו, שחלקי הפשט רמז ודרוש שבתורה יהיו בגילוי וחלק ה"סוד" יהי' בהעלם. אבל מצד עצם מהות התורה, בחי' יחידה, אין חילוק בין חלק הסוד שבה לשאר החלקים, וגם הסוד יכול להיות בגילוי.

ג. ולהוסיף, דענין הנ"ל בנוגע משיח – שהוא בחינת יחידה – אינו ענין צדדי, אלא שזהו ענינו העיקרי. וכמפורש בקונטרס הנ"ל ש"ענינו העיקרי של משיח הוא יחידה". וכל שאר הענינים והמעלות שיהיו בביאת המשיח אינם אלא תוצאה והסתעפות מנקודה זו. היינו שעיקר הענין דביאת המשיח [בעולם¹] הוא שיומשך בעולם בחינת היחידה דכללות ההשתלשלות, עצם נקודת החיות שלמעלה מגדר ציור, וכשתומשך בעולם נקודה זו – הרי כל הענינים שבעולם יהיו במילא בתכלית המעלה והשלימות. ואותו הדבר הוא בנוגע תורת החסידות, אשר כל הענינים והמעלות שבה שנאמרו במקומות שונים

(1) עיין הדרן על הרמב"ם תשמ"ו סעיף י"ב וי"ג (תורת מנחם – הדרנים על הרמב"ם וש"ס ע' קיא ואילך).

אינם אלא תוצאה והסתעפות מנקודתה העיקרית, שהיא בחינת יחידה.

ד. וכמו שהוא בנוגע לתורת החסידות, כמו"כ הוא בנוגע להנשיאים שגילו את תורת החסידות שענינם הוא יחידה. וכמ"ש בקונטרס הנ"ל הערה 43 וז"ל: "ראה ד"ה וידבר תרצ"ט, שפנימיות התורה שילמד משיח הוא מצד בחינת היחידה שבו. ולהעיר מה שאחי' השילוני – רבו של הבעש"ט, מייסד תורת החסידות [פנימיות התורה, מעין פנימיות התורה שתתגלה לעתיד] – נקרא בשם "בעל חי' יחידה" (סה"ש ה'ש"ת ע' 159). וכן ראשי אלפי ישראל שבכל דור – הנשיאים שגילו תורת החסידות, הם בחינת יחידה הכללית של כלל ישראל (ד"ה פדה בשלום (בשע"ת לאדמו"ר האמצעי) פי"ב)".

והנה, מ"ש "שפנימיות התורה שילמד משיח היא מצד בחינת היחידה שבו", הפירוש בזה הוא לכאורה: דהגם שבנוגע למשיח נאמרו כו"כ מעלות [גם בנגלה דתורה, ועד לפס"ד בהלכה (רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב), ומכש"כ בחלק הדרוש והסוד שבתורה], הנה זה שמשיח ילמד פנימיות התורה הוא (לא מצד המעלות הפרטיות שיהיו בו, אלא) מצד בחינת היחידה שבו. ואף שגם המעלות הפרטיות שבו הם בודאי הסתעפות מבחינת היחידה שבו – הרי אעפ"כ בפועל הם ענינים פרטיים (וע"ד העילוי שנעשה בד' הבחינות נרנ"ח ע"י היחידה), אמנם זה שמשיח ילמד פנימיות התורה, מכיון שפנימיות התורה (שתתגלה לעתיד) היא גופא היא בחינת היחידה דתורה, לכן זה שמשיח ילמד פנימיות התורה הוא (לא מצד ענינים הפרטיים שבו, גם כמו שהם בתכלית העילוי מצד היחידה, אלא) מצד בחינת היחידה שבו (היינו בחינת יחידה גופא).

ואותו הדבר הוא בנוגע הגילוי דתורת החסידות שע"י הנשיאים, דמכיון שתורת החסידות היא "מעין פנימיות התורה שתתגלה לעתיד", הרי זה מה שהנשיאים גילו את תורת החסידות (יחידה דתורה) הוא לא מצד זה שלכל אחד מהם היו כו"כ מעלות בענינים שונים (אף שגם מעלות אלה הם ענינים נעלים ביותר, ועיין בהקדמה לקונטרס י"ב תמוז תש"י), אלא מצד בחינת היחידה שבהם, שזהו ענינם העיקרי. וכמבואר בכ"מ וראה גם סה"ש תשנ"ב ע' 470 הערה 53, בפירוש מארז"ל "הנשיא הוא הכל" דענינו של נשיא הוא –

“שנשמתו היא בחינת היחידה הכללית” שכוללת את כל בחינות יחידה הפרטיות שבכאור”א מישראל.

ה. מכל זה מובן, דזה מה שמבואר בכ”מ (סה”ש תנש”א; תשנ”ב ובכו”כ מקומות) שנשיא הדור הוא משיח שבדור – הכוונה בזה היא (לא שאותו צדיק שזכה להיות נשיא הדור יש בו מעלה נוספת שהוא גם משיח שבדור, כי אם) שהיינו הך. וכמפורש בסה”ש תשנ”ב שם בהערה הנ”ל, וז”ל: “נמצא, שנשמתו (של הנשיא) היא בחינת היחידה הכללית, נשמתו של משיח, ולכן הוא המשיח שבדור”.

ולהעיר, דהגם שביאור זה [דזה שמשיח שבדור הוא נשיא הדור הוא מפני שנשמתו של הנשיא היא בחינת יחידה הכללית, הנשיא הוא הכל] הוא גם בנוגע נשיאי ישראל שבדורות הקודמים לפני גילוי תורת החסידות (שהרי ביאור זה שבהערה הנ”ל קאי על המבואר בגמרא בנוגע ר’ יהודה הנשיא. וראה גם שם הערה 58 “בדרך הזה הי’ משוער אצלם בכל דור כו”), מ”מ, בנוגע הנשיאים דתורת החסידות, מודגש ענין זה הרבה יותר. וכמו שמבאר שם בהמשך השיחה (ע’ 472) בנוגע לחותנו כ”ק אדמו”ר מוהרי”צ נ”ע, וז”ל: “נשיא הדור, שהוא המשיח שבדור”. ולאח”ז מוסיף: “ועוד וג”ז עיקר, שהוא הנשיא דתורת החסידות”, ובהערות שם: “להעיר שתורת החסידות היא בחינת היחידה שבתורה”. עיי”ש.

ו. ובתור מאמר המוסגר:

הפירוש ד”משיח שבדור” הוא כמפורש בסה”ש שם ע’ 470: “שבכל דור ישנו אחד הראוי מצדקתו להיות גואל, ולכשיגיע הזמן יגלה אליו השי”ת וישלחו כו”. ומזה ברור, שכוונתו של רבינו נשיאינו בזה שאמר על חותנו כ”ק אדמו”ר מוהרי”צ נ”ע שמכיון שהוא נשיא הדור הרי הוא המשיח שבדור – היא בפשטות, אשר: (א) הוא הראוי להיות גואל, (ב) לכשיגיע הזמן יהי’ הגואל (משיח) בפועל.

ומזה ברור שיטתו של רבינו, שגם יהודי שנמצא כעת בעולם האמת, אפשר שיקום לתחי’ ויהי’ משיח. [ופשוט שאין לומר דמה שאמר רבינו על חותנו שהוא המשיח שבדור הוא מפני שהתייחס

אליו כאילו הוא בחיים – שהרי באם נאמר שמציאות כזאת (שיהודי שנמצא כעת בעולם האמת יהי משיח) הוא דבר המופרך, הרי אין נפק"מ כלל איך התייחס אליו. ואין להאריך בדבר הפשוט].

ומה שיש מקשים על זה מהא דקיי"ל שמשיח "מן חייה הוא", היינו "מאותן שחיין עכשיו" (סנהדרין צח, ב. רש"י שם), וכהפס"ד של הרמב"ם "יעמוד מלך מבית דוד", היינו שהוא לא רק מאותן שחיין עכשיו אלא גם "שהוא כבר מלך". וכדמוכח בפשטות בהשיחות דש"פ תזו"מ תנש"א – הרי פשוט שגם רבינו ידע מהפס"ד של הרמב"ם, ואעפ"כ אמר עשיריות פעמים ויותר על חותנו שהוא המשיח שבדור, ונתן שיחות אלה לפרסם בדפוס, ומזה ברור שאין שום סתירה מפס"ד הנ"ל דהרמב"ם על ענין הנ"ל. וראה לקמן סעיף טו.

ז. ונחזור לענינו – הקשר והשייכות דתורת החסידות ("מעיינותיך" דהבעש"ט) עם הגילוי דלע"ל, שהוא לא רק הקדמה להגילוי דתורתו של משיח, אלא שהוא ההתחלה של גילוי זה עצמו.

וכמובן גם ממ"ש בכמה ספרים (הובא לעיל סעיף א') שהוא ע"ד מה שבערב שבת טועמים מתבשילי שבת – שאין זה באופן שהתבשילים הם תבשילים של ערב שבת ורק שהם בדוגמת התבשילים דשבת, כי אם, שבערב שבת טועמים התבשילים דשבת עצמם, אותם התבשילים ממש שאוכלים בשבת קודש. אלא שבשבת אוכלים אותם באופן של "סעודה", ובערב שבת הם רק באופן של "טעימה" בלבד. וכהלשון בקונטרס ענינה של תורת החסידות (הובא לעיל) שתורת החסידות היא "מעין פנימיות התורה שתתגלה לעתיד".

ואותו הדבר הוא בנוגע להנשיאים דתורת החסידות, דזה שכל נשיא בדורו הי' המשיח שבדור, הכוונה בזה היא לכאורה, לא רק שמצד גודל צדקתו הי' ראוי לזה שהקב"ה יעשה אותו למשיח, אלא יתירה מזה – שבמובן רוחני הי' משיח בבחינה מסויימת. וכמועתק לעיל מסה"ש תשנ"ב "שנשמתו (של הנשיא) היא בחינת היחידה הכללית, נשמתו של משיח". אלא שמכיון שעדיין לא הגיע הזמן – ההמשכה והגילוי דבחינת יחידה הכללית היתה רק באופן של "טעימה". ובאם הדור הי' זוכה – היתה המשכה זו בשלימות ובגילוי, והי' משיח כפשוטו.

ח. והנה, בתורת החסידות עצמה, מבואר בכ"מ, וראה גם בקונטרס הנ"ל הערה 44, שע"י שכ"ק אדמו"ר הזקן המשיך וגילה תורת הבעש"ט בהבנה והשגה (חב"ד), ע"ז התבטא העצם דפנימיות התורה (יחידה דתורה) עוד יותר.

וע"פ המובא לעיל (סעיף ד) דזה מה שהנשיאים גילו את תורת החסידות הוא מצד בחינת היחידה שבהם [בדוגמת הגילוי דפנימיות התורה שילמד משיח מצד בחינת היחידה שבו] – מובן לכאורה, דזה מה שבחסידות חב"ד מתבטא יותר העצם דפנימיות התורה, קשור גם עם הגילוי דבחינת יחידה של נשיאי חב"ד.

[ולהעיר גם ממ"ש בקונטרס הנ"ל סעיף ו דזה מה שהגילוי דחסידות חב"ד הי' ע"י אדמו"ר הזקן קשור עם זה שהי' "נשמה חדשה" וראה לקו"ת הנסמן שם. ועיין שיחת שבת מברכים אייר תשי"ב סעיף יח. ואין כאן המקום להאריך בזה].

ועפ"ז מובן לכאורה, דמה שהובא לעיל (סעיף ה) מסה"ש תשנ"ב "שנשמתו (של נשיא הדור) היא בחינת היחידה הכללית, נשמתו של משיח, ולכן הוא המשיח שבדור" [דפירוש "ולכן כו" הוא, דזה שהוא המשיח שבדור (היינו שבאם הדור יזכה יהי' הוא המשיח) הוא מפני שגם עכשיו (לפני הגאולה) נשמתו היא "נשמתו של משיח" – בנשיאי חב"ד מודגש ענין זה יותר.

ט. ולהוסיף, שמסתבר לומר, שגם בהנשיאים דתורת חסידות חב"ד גופא, הנה בדורנו זה – ענין הנ"ל מודגש עוד יותר.

ובהקדים:

אף שנקודתה העצמית של תורת החסידות היא בחינת יחידה הנ"ל, מ"מ, ידוע שבנוגע הציוור של הגילוי והביאור דתורת החסידות ישנם אופנים שונים. וכמבואר בכמה שיחות, שתורת החסידות כפי שנתגלתה ע"י אדמו"ר הזקן היא בחינת חכמה, ותורת החסידות כמו שנתגלתה ע"י אדמו"ר האמצעי היא בחינת בינה, וכו'.

ואותו הדבר הוא בנוגע להנשיאים, דנוסף להצד השוה שבהם שנקודתם העיקרית (של כל הנשיאים) היא בחינת יחידה, שלכן כל אחד מהם גילה את בחינת היחידה דתורה (תורת החסידות), מ"מ, החילוקים בהצורה של אופן הגילוי דיחידה שבתורה נובע מהחילוק

של הציור דאופן גילוי היחידה שבהנשיאים עצמם, וכמבואר בכמה שיחות שאדמו"ר הזקן הוא בחינת חכמה, אדמו"ר האמצעי – בינה, וכו'. היינו שהציור של אופן גילוי החסידות (יחידה דתורה) של כל נשיא הוא בהתאם להציור של אופן גילוי היחידה של הנשיא.

והנה ידוע ומפורסם המבואר בהמאמר ד"ה באתי לגני תשי"א, דכמו שבמתן תורה שאז היתה המשכת עיקר שכינה למטה (וירד הוי' על הר סיני), התחלת ההמשכה היתה ע"י אברהם אבינו וגמר ההמשכה היתה ע"י משה רבינו שהוא השביעי וכל השביעין חביבין – עד"ז הוא בנוגע הגילוי דלע"ל [שאז תהי' המשכת עיקר שכינה באופן נעלה יותר גם מהגילוי שהי' במתן תורה, מכיון שאז תושלם הכוונה דדירה בתחתונים, דירה לעצמותו], שהתחלת ההמשכה והגילוי דלעתיד היתה ע"י אדמו"ר הזקן [שעל ידו הותחל הגילוי דתורת חסידות חב"ד], והעבודה של דורנו זה, דור השביעי, הוא לגמור את ההמשכה.

ומבואר שם, דהטעם על זה שבנוגע להמשכה שע"י משה דוקא נאמר טעם (הטעם ד"כל השביעין חביבין") הוא מפני שששה הצדיקים שלפני משה המשיכו את השכינה ברקיע (אברהם המשיך את השכינה מרקיע ז' לו' ויצחק מו' לה' וכו') משא"כ משה המשיך את השכינה למטה בארץ. ומכיון שזה (ההמשכה למטה) הוא עיקר ענין ההמשכה [וכמבואר שם בארוכה שדוקא בתחתונים הוא המשכת עיקר שכינה], לכן צריך על זה לטעם מיוחד, דזה שמשא זכה לזה הוא כי כל השביעין חביבין.

וענין זה מודגש במאמר הנ"ל (סוף סעיף ג) גם בנוגע לדור השביעי מאדמו"ר הזקן, וז"ל: "תובעים מכאו"א מאתנו דור השביעי, דכל השביעין חביבין. . שנמצאים אנחנו בעקבתא דמשיחא, בסיומא דעקבתא, והעבודה – לגמור המשכת השכינה, ולא רק שכינה כ"א עיקר שכינה, ובתחתונים דוקא".

ומכל זה מובן לכאורה, שענין הנ"ל שחסידות בכלל וחסידות חב"ד בפרט הוא התחלת הגילוי דלע"ל – מודגש עוד יותר בחסידות חב"ד כפי שנתגלתה ע"י הנשיא דדור השביעי.

י"ד. מובן בפשטות, אשר ענינים כאלה (בנוגע בחינת יחידה דכללות, ואפילו ענינים שבנוגע נרנ"ח דכללות, ואפילו ענינים שבנוגע בחינת נפש פרטית) הם למעלה מהשגתינו, ואין שייך שאנשים כערכנו יאמרו שהם "רואים" או "מרגישים" שהענין הוא כך. אמנם, לאחרי שענין הנ"ל [שהשייכות דתורת החסידות לתורתו של משיח בדור זה היא מודגשת יותר] הוא כמעט מפורש להדיא במאמר הנ"ל – מקום לומר, שזה מתבטא גם בכ"כ דברים שאנו יכולים להבין. ואתעכב כאן על כמה דוגמאות, ובקיצור נמרץ:

(א) כבר הובא לעיל (סעיף ח), שע"י שאדה"ז הביא את תורת החסידות בהבנה והשגה, ע"ז גילה את העצם דפנימיות התורה. ומזה מובן, שכל הוספה בהבנת תורת החסידות בהבנה והשגה, היא הוספה גם בהביטוי והגילוי של העצם דפנימיות התורה.

ומכיון שע"י הנשיא דדור השביעי נעשה לא רק הוספה בהבאת הענינים דחסידות בהבנה והשגה, בדוגמת ההוספה שנעשית בכל דור לגבי הדור שלפניו, אלא שהוא באופן אחר לגמרי וכידוע לכל העוסקים בתורת חב"ד שע"י הביאורים וההסברים של רבותינו נשיאינו אפשר להבין כעת ענינים הכי עמוקים בחסידות בהבנה והשגה ממש (בדוגמת הבנה והשגה של ענינים דנגלה דתורה) – הרי מובן, שגם הביטוי והגילוי של העצם דפנימיות התורה כפי שנתגלתה ע"י רבותינו נשיאינו הוא בתכלית השלימות.

ואולי אפשר לומר שהוא ע"ד החידוש בהוספה שע"י משה רבינו לגבי המשכה שע"י ששת הצדיקים שלפניו: מובן בפשטות שע"י שיצחק המשיך את השכינה מרקיע הו' לרקיע הה', פעל שהשכינה תהי' קרובה יותר לארץ. ועד"ז בנוגע הצדיקים שלאחריו. אבל אעפ"כ, היתה השכינה ברקיע. משא"כ משה המשיך את השכינה לארץ.

ועד"ז הוא בנוגע לענינינו: ודאי שע"י כל נשיא נמשכים הענינים דתורת החסידות בהבנה והשגה יותר. אבל אעפ"כ, לאחרי כל הביאורים וההסברים שבו' הדורות שלפני דור השביעי, לא היתה עדיין האפשרות להבין הענינים בשכל אנושי ממש. הענינים נשאר עדיין ענינים "שמייים", ורק שנעשו קרובים יותר לארץ, משא"כ

הנשיא דדור השביעי המשיך והסביר הענינים הכי עמוקים בשכל אנושי ממש, בדוגמת² המשכת עיקר שכינה בארץ.

(ב) בקונטרס ענינה של תורת החסידות (סעיף כא), דבהטעם על זה שההכנה והכלי ל"אתי מר" הוא הפצת המעיינות חוצה דוקא – שני ענינים: (א) מכיון שגילוי המשיח יהי' בכל עניני העולם, גם בדברים הכי תחתונים – לכן, גם הפצת המעיינות (מעין הגילוי דמשיח) עכשיו צריכה להיות בכל, עד להתחתון ביותר, חוצה. (ב) ביטוי מהות מעיינות החסידות הוא כשהם מתפשטים חוצה. ומכיון שההכנה והכלי לביאת המשיח הוא מהות החסידות, לכן מההכרח הוא להפיץ את המעיינות חוצה דוקא, כי עי"ז דוקא מתבטא מהות החסידות.

והרי ידוע ומפורסם שההפצה לה"חוצה" שהיתה בו' דורות שלפנ"ז אינה בערך כלל וכלל לכמו שהיא בדור השביעי. וכמו שבנוגע הבאת והמשכת החסידות בשכל (שגם זה נקרא לפעמים בשם "חוצה") דדורנו זה נעשה לא רק הוספה אלא באופן חדש לגמרי – כמו"כ הוא בנוגע ליפוצו חוצה כפשוטו, שע"י הנשיא דדור השביעי נעשה לא רק הוספה בזה אלא באופן חדש לגמרי, כמפורסם.

ומכיון שגילוי מהות מעיינות החסידות הוא כשהם מתפשטים חוצה דוקא – הרי נמצא, שבמעיינות החסידות כפי שנתגלו ע"י הנשיא דדור השביעי, שנתפשטו עד ל"חוצה" הכי תחתון – מודגש יותר המהות של מעיינות החסידות, בחינת היחידה שבתורה, תורתו של משיח.

(ג) בקונטרס הנ"ל, שבחינת היחידה, להיותה עצמית – היא היא ה"עצם" של כל המדרגות הפרטיות. וזהו הטעם על זה שלמוד החסידות מכניס חיות בכל ענין וענין שלומדים בתורה, ועד שע"ז מיתוסף גם בהירות ועומק יותר בהבנת הענין, מפני שה"עצם" מחדיר ונמצא בכל הפרטים (ראה קונטרס שם סעיף ח' ואילך. סעיף יז).

(2) אבל לא ממש. שהרי גם משה (השביעי) המשיך השכינה בארץ רק במ"ת, משא"כ לפני זה היתה הגזירה עליונים לא ירדו למטה. וכמו"כ הוא בנוגע לתורת החסידות שהמשכה למטה ממש תהי' רק בביאת המשיח.

וגם ענין זה שבחסידות בא לידי ביטוי בתורת החסידות כפי שנמשכה ונתגלתה ע"י הנשיא של דור השביעי. כשלומדמים את השיחות של רבינו נשיאינו, רואים איך שהרבה ענינים שבחסידות "משתקפים" גם בנגלה (לא רק שגם בנגלה ישנם דוגמת הענינים שבחסידות, אלא שענינים אלה עצמם, כאשר "מתרגמים" אותם בהסגנון דנגלה רואים שישנם גם בנגלה דתורה), הן בחלק הדרוש והרמז והן בחלק הפשט, ובזה גופא – לא רק בחלק ההלכה שבתורה אלא גם בפשוטו של מקרא.

יא. והנה כל הנ"ל הוא בנוגע לתורת החסידות. דזה מה שתורת החסידות (יחידה שבתורה) היא היא ה"טעימה" מתורתו של משיח, מודגש ומתבטא במיוחד בתורת החסידות כפי שנתגלתה ע"י הנשיא דדור השביעי.

וגם מזה מובן בנוגע להנשיא שגילה את תורת החסידות בצורה זו, מכיון שהציור של אופן גילוי החסידות (יחידה דתורה) של כל נשיא הוא בהתאם להציור של אופן גילוי היחידה של הנשיא.

ולהוסיף, שגם בנוגע להנשיא עצמו – הענין ד"הנשיא הוא הכל", היינו שהוא בחינת היחידה הכללית שכוללת את כל בחינות יחידה הפרטיות שבכאו"א מישראל (ראה לעיל סעיף ד') – גם ענין זה התבטא במיוחד בהנשיא של דור השביעי. דזה מה שרואים בפועל התקשרות עצומה ועמוקה כזו של הנשיא והעם – הן מצד הנשיא, והן מצד העם (ועד שבשכל הפשוט אין שום הסברה על זה, איך יתכן שאנשים שונים מחוגים שונים ומסוגים שונים תהי' אצלם הערצה גדולה כזו לאיש אחד, ולא רק הערצה אלא יתירה מזו, שהם (אלפים מחוגים וסוגים שונים, ויתירה מזה – בעלי תכונות שונות בתכלית) "נמשכים" לאיש אחד. כפי שראו זה בחלוקת הדולרים. וגם עכשיו בנסיעה להאוהל וכיו"ב) – שדבר כזה אפשר להיות לכאורה רק מצד זה שהענין ד"הנשיא הוא הכל" (יחידה הכללית) שבהנשיא דדור השביעי היא בהדגשה ובעילוי.

ומכיון דזה מה שהנשיא שבדור הוא המשיח שבדור הוא מפני שנשמתו (של נשיא הדור) הוא בחינת היחידה הכללית (כמפורש בסה"ש תשנ"ב – ראה לעיל סוף סעיף ח'). ויתירה מזה, שאלביא

דאמת היינו הך, כנ"ל סעיף ה' – הרי נמצא, שבהנשיא דדור השביעי, הענין ד"משיח שבדור" הוא בהדגשה יתירה.

יב. ועוד נקודה עיקרית:

הענין ד"משיח שבדור" שהי' בהנשיא שבדורות הקודמים הוא – שהוא ראוי להיות משיח, אבל לא הי' שום הכרח שיהי' כך בפועל, ותלוי באם הדור יזכה. משא"כ בהנשיא דדור השביעי – הרי בודאי שיהי' כך בפועל. כי [נוסף לזה שדורנו זה הוא הדור האחרון דהגלות והדור הראשון דהגאולה] מכיון שהמשיח שבדור הוא הנשיא של הדור – הרי מובן בפשטות, דזה מה שבדורות הקודמים היתה האפשרות שה"משיח שבדור" ישאר רק "משיח" ברוחניות (יחידה הכללית) ולא יהי' הגואל בפועל הוא ע"י שבדור שלאחריו יהי' נשיא אחר. ומכיון שבנידון דידן לא שייך דבר כזה – דפשיטא שרבינו נשיאינו (הנשיא דדור השביעי) הוא הנשיא בהוה וגם בעתיד (וכדלקמן סי"ג) – הרי במילא ברור שהוא יהי' גם הגואל (משיח) בפועל.

יג. והנה אף שהבא לקמן הוא דבר פשוט, מ"מ, מצד סיבות שונות, כדאי להבהיר זה בסגנון ברור, בנוגע להמושג ד"משיח שבדור" גם עכשיו, ובשתיים:

מצד אחד כדאי להבהיר, אשר זה לא רק הענין של "צדיקא דאתפטר כו' אשתכח יתיר מבחיוהי" שנאמר בנוגע לכל הצדיקים, וגם לא רק הענין ד"רועי ישראל לא יפרדו מצאן מרעיתם" שנאמר גם ברועי ישראל שהשאירו ממלא-מקום, אלא מושג של "נשיא" ממש. שמנהיג בפועל באותו האופן ממש כמו מקודם.

ולאידיך כדאי להבהיר, דמה שאירע בג' תמוז אין זה איזה "דמיון" וכיו"ב, אלא מציאות. [ואותם המטיפים שאין צורך לנהוג את הדינים והמנהגים דיום ההילולא, הוא היפך התורה]. ומה שיש חושבים דכשאומרים את האמת (דמה שאירע בג' תמוז הוא מציאות) זה מחליש ח"ו את הנ"ל שגם עכשיו הוא מנהיג באותו האופן ממש כמו שהי' קודם – הוא מפני שלפי הבנתם, "מציאות" היא רק זה מה שאפשר למשש בידים, אבל האמת הוא – שרוחניות הוא מציאות,

ואדרבה – מציאות אמיתית יותר ממציאות גשמית, ולא עוד אלא שמציאות הרוחניות משפעת ופועלת גם בהמציאות הגשמית.

ובנוגע לעניננו: זה שרואים בפועל איך שכל השלוחים עומדים על משמרתם ועוד מוסיפים בזה (ועד"ז בנוגע לכל החסידים שגם עכשיו ממשיכים את עבודתם, כל אחד לפי ערכו, לפי רצונו הק'), וכך איך שמאות ואלפים נוסעים להאוהל הק' או שולחים פאקס וכיו"ב, איך שמאות ואלפים יהודים צמאים לשמוע איזה רעיון של חסידות ועוד ועוד – הרי בכל זה רואים בפועל איך שגם עכשיו הוא מנהיג בפועל את כל אנשי דורו.

וידועים דברי הירושלמי בנוגע למ"ש גבי שמשון "וישפוט את ישראל ארבעים שנה" (אף שבחיים חיותו בעלמא דין שפט את ישראל רק כ' שנה), דמכיון שהשפיע (שפט) לישראל גם לאחר הסתלקותו (וזה התבטא בזה שהיו פלשתים יראים ממנו), נמצא ששפט את ישראל ארבעים שנה. ועיין בלקו"ש ח"ו ע' 32 הערה 57. שיחת י"ב תמוז תשי"א. ובכ"מ.

ופשוט, דמ"ש בקובץ משיח וגאולה (גליון א' ע' 24) שלאחרי הסתלקות אין שייך דין מלך – אינו נוגע לעניננו, שהרי כל הענין שנשיא הדור (גם בחייו) הוא המשיח שבדור אינו ענין של הלכה, דלא אשתמיט בשום מקום הלכה כזו שיש חיוב להאמין שהנשיא הוא המשיח שבדור, ובמילא אין נוגע בזה הדין דמשיח אלא המציאות, זה מה שבפועל הוא מנהיג גם עכשיו את כל אנשי הדור [מצד זה שהוא היחידה הכללית שכוללת את הבחינה דיחידה של כל אנשי הדור, ושענין זה הוא בגילוי גם עכשיו (שהרי הוא מנהיג אותם בפועל). ולא עוד, אלא שזה בגילוי יותר מכמו שהי' בהנשיאים שלפניו, כנ"ל בארוכה].

ומכיון שבנוגע לזה (המציאות הנשיא הדור) אין שייך שום שקו"ט – הרי ברור, שהוא המשיח שבדור. ויתירה מזה – שהוא יהי' גם הגואל (משיח) בפועל, כנ"ל סעיף יב. (ואין סתירה לזה מהא דקיי"ל שמשיח הוא מן החיים, כדלקמן סעיף טו).

יד. והנה ע"פ כל הנ"ל מובן ופשוט שכל הפולולים והויכוחים בהפירוש ד"והוא יגאלנו" שאמר רבינו נשיאינו (בסיום המאמר ד"ה

באתי לגני תשי"א) בנוגע לחותנו כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע – אם הפירוש ד"הוא יגאלנו" הוא כפשוטו שהוא יהי' הגואל (משיח), או שהוא ע"ד מ"ש בבמדב"ר (שנסמן בההערה שבהמאמר) בנוגע למשה רבינו שיוליך את אנשי דורו לקראת הגאולה³ – הם רק בנוגע להפירוש של תיבות מסויימות במאמר חסידות. ועד"ז בנוגע לשאר הוויכוחים. אבל לא בנוגע לגוף הענין. ותמי' על המערכת של הקובץ שלא מצאה לנכון להבהיר את זה. והנני מקוה שבגליון הבא יתקנו את זאת.

ותמי' גדולה עוד יותר מהא שכמה דברים (בקובץ הנ"ל) נכתבו בסגנון כזה העלולים להתפרש שע"פ הלכה אי אפשר שיהי' משיח, מכיון שקיי"ל שמשיח הוא מאותן שחיים עכשיו. ותמה תמה אקרא:

דבר פשוט הוא, דכאשר כ"ק אדמו"ר נתן את המאמר (באתי לגני תשי"א) לפרסום, ידע היטב, אשר רובם ככולם של הקוראים לא יטריחו עצמם לעיין בהמראה מקומות נוגים אלה שיעיינו בהמ"מ, הנה רבים מהם לא יעלה על דעתם שהכוונה בהמ"מ היא בכדי שעיי"ז ידעו את הפירוש ה"אמיתי" במ"ש בפנים שהוא דלא כפשוטו, ויחשבו "בטעות" שהפירוש הוא כפשוטו],

ובאם נאמר שהפירוש ב"והוא יגאלנו" כפשוטו הוא בסתירה ח"ו וח"ו להפס"ד של הרמב"ם וכל נושאי כליו [ויתירה מזה: מכיון שביאת המשיח היא מיסודי הדת, הרי כל רעיון שהוא בניגוד להפס"ד באופן הגאולה, זה נוגע גם לענין האמונה], הרי לא יתכן בשום אופן, שיתן להדפיס דברים שמביאים לטעות כזה [ובפרט שבכדי להוציא מטעות זה, אין צורך להוסיף כמה תיבות איזה ביאור וכיו"ב, אלא – אדרבה: באם לא הי' כותב "והוא יגאלנו" (אלא "ויוליכנו לקראת הגאולה", וכיו"ב) לא הי' מלכתחילה מקום לטעות].

ובפרט שנוסף להתיבות "והוא יגאלנו" שבמאמר הנ"ל, ידוע ומפורסם מה שהרבי אמר עשיריות פעמים ויותר, וגם נתן זה להדפיס, בנוגע לחותנו כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, דמכיון שהוא

(3) לדידי פשוט דזה שמציין לבמדב"ר אינו בא לשלול את הפירוש הפשוט. ומה שמציין לבמדב"ר אפשר לפרש בכמה אופנים. אמנם, מכיון שכל השקו"ט בזה היא רק בנוגע לפירוש תיבות מסויימות ואין זה נוגע לגוף הענין, לא אתעכב על זה.

הנשיא של הדור הרי הוא המשיח שבדור. והוסיף, דפירוש "משיח שבדור" הוא שבאם הדור יזכה יהי נשיא בפועל.

ואפילו באם ימציאו פירושים שונים ומשונים בנוגע להפירוש ד"משיח שבדור" (בקשר לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע) בכל שיחה ושיחה – הרי פשוט, שהרבי ידע היטב שרובם ככולם של הקוראים את השיחות יבינו את הדברים כפשוטם – והרי לא יתכן בשום אופן שיאמר ברבים עשירות פעמים וגם יתן להדפיס דברים כאלה שכשלומדים אותם כפשוטם מביאים הם לטעות כזה שנוגע לעיקרי הדת!

וזה גופא הוא הוכחה הכי חזקה שגם ע"פ הלכה ישנה אפשרות כזו שיהודי שנמצא כעת בעולם האמת יקום לתחי' ויהי משיח.

ובסגנון פשוט: כששומעים איזה דבר מאדם גדול, גאון וצדיק (אינני מדבר על רבי אלא אפילו גאון וצדיק סתם), ובפרט כששומעים זה עשירות פעמים, ומכש"כ כאשר הגדול מדפיס דברים אלה (ובפרט כשמדובר בגדול שבענינים של דפוס הי' מדייק במיוחד שלא יהי' בהם מקום לטעות), ועאכו"כ כשמדובר בנוגע לענין ששייך לעיקרי הדת – הרי פשוט, שגם כשישנה קושיא עצומה על דבריו ועד שנדמה שלית נגר ובר נגר שיתרץ את הקושיא – צריך לדעת שכל הקושיא היא רק מצד קוצר המשיג, ולא זוהי הדרך לומר שהדברים שאמר והדפיס צריך להוציא מפשוטם.

ובפרט בנידון דידן, שכשמעיינים בהשיחות, רואים שישנו תירוץ על זה, ולא תירוץ בדוחק אלא בריווח, ויתירה מזו – שקושיא מעיקרא ליכא, כדלקמן.

טו. בשיחת י"ג שבט תשי"א (לקו"ש ח"ב ס"ע 517 ואילך) סיפר הרבי, ששאלו אצלו: כיצד הוא אומר שבקרוב יהי' "והקיצו ורננו שוכני עפר" והוא בתוכם והרבי (כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע) יוציאנו מהגלות, והרי תחה"מ תהי' משך זמן לאחרי ביאת המשיח? והמענה על זה הוא אשר "תחיית המתים של יחידים היתה ותהי' גם קודם. וכידוע כמה סיפורים בש"ס ומדרשים ומצדיקים שהחיו מתים, וכמארו"ל (ע"ז י, ב) זוטי דאית בכו מחי' מתים".

והנה יש שרוצים לקשר ענין זה שבשיחה הנ"ל עם המובא בכ"מ מה דאיתא בזהר (ח"א קמ, א) שצדיקים יקומו מיד ועד"ז בגמרא (יומא ה, ב) משה ואהרן עמנו. אבל אליבא דאמת, הם שני מושגים שונים: בזהר שם מדובר בענין תחה"מ דלעתיד לבוא, שיהיו בזה כמה שלבים (זמנים). וגם הצדיקים שיקומו מיד הוא פרט בתחה"מ דגאולה העתידה. משא"כ ענין "תחיית המתים של יחידים" שבו מדובר בשיחה הנ"ל שהי' גם בזמן הש"ס וכו' אין לו שום קשר ושייכות עם תחה"מ דלע"ל. ובנוגע לענין זה אומר "היתה ותהי' גם קודם", דכמו שהי' כבר בעבר תחה"מ של יחידים שאינו שייך לענין תחה"מ דלע"ל, כך יהי' גם בעתיד. [ועפ"ז מובן בפשטות הא שבשיחה הנ"ל אינו מציין לזהר הנ"ל וגם לא להגמרא ביומא].

והנה פשוט, שגם אדם שנפטר כבר, לאחרי שקם לתחי', הוא נעשה אדם חי כמו כל האנשים שחיים עכשיו. ובמילא אפשר שיהי' אח"כ (לאחרי שנעשה אדם חי) מלך וכו', ובמילא אפשר שיהי' גם משיח.

ויש מקשים על זה מהא דאיתא בלקו"ש חלק ל"ה (ע' 206 הערה 6), וז"ל: "ולכאורה עכצ"ל שאין דוד המלך בעצמו מלך המשיח שיהי' "נשיא להם לעולם", שהרי תחילת פעולת מלך המשיח תהי' קודם הגאולה. . . ובודאי קודם תחיית המתים גם דצדיקים הקמים מיד", ומזה רוצים להוכיח שאין שום אפשרות שאדם שנפטר יקום לתחי' ויהי' משיח. אבל – אינו. כי המדובר בלקו"ש שם הוא, דהגם שדוד המלך יהי' בודאי מהצדיקים הקמים מיד (בשלב הראשון דתחה"מ), מ"מ אי אפשר שע"י קימה זו יהי' משיח, מכיון שתחילת פעולת מלך המשיח תהי' קודם הגאולה ובודאי קודם תחה"מ (גם קודם שלב הראשון דתחה"מ) שהוא פרט בענינים דהגאולה. משא"כ כשמדובר בענין תחה"מ של יחיד שאין לה שום קשר עם ענין הגאולה – הרי פשוט שאפשר שיקום לתחי' לפני הגאולה, ו"תחילת פעולתו" תהי' לא רק קודם תחה"מ (גם דצדיקים הקמים מיד) אלא גם קודם התחלת הגאולה⁴.

4 בקובץ הנ"ל, שהשיחה די"ג שבט תשי"א באה בהמשך למה שאמר "והוא יגאלנו" בסיום המאמר דיו"ד שבט. היינו, שגם פירוש התיבות "יוציאנו מהגלות" (שבשיחה הנ"ל) הוא (לפי שיטתם בפירוש התיבות "והוא יגאלנו")

והגע עצמך: באם הי' כעת אדם שקם לתחי' (ע"י איזה צדיק) לפני חמישים שנה (או שקם לתחי' בזמן הש"ס והאריך ימים עד עכשיו), הכי יעלה על הדעת שע"פ המבואר בלקו"ש חל"ה אי אפשר שיהי' משיח? דומני, שגם עקשן הכי גדול לא יאמר כן. והרי פשוט שאין שום סברא לחלק אם הוא קם לתחי' לפני חמישים שנה או לפני ארבעים שנה או שקם היום או שיקום מחר. העיקר הוא – שבאם קימתו לתחי' היא קודם הגאולה, אפילו רק רגע אחת קודם הגאולה, אפשר שתחילת פעולתו תהי' קודם הגאולה ובמילא אפשר שיהי' משיח. וק"ל.

מכל זה מובן, שכל הקושיא מהא דקיי"ל שמשיח הוא מאותן שחיין על דברי הרבי בנוגע לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע דמכיון שהוא נשיא הדור הרי הוא המשיח שבדור היינו שבאם הדור יזכה יהי' משיח בפועל [וכן על זה מה שאנו אומרים כן בנוגע לרבינו נשיאינו], הגם שבהשקפה ראשונה נדמה שהיא קושיא עצומה ביותר שאין שייך לתרצה כלל, מ"מ, כשמעיינים קצת בהשיחות רואים אשר לא רק שיש תירוץ על זה אלא שקושיא מעיקרא ליתא.

טז. ועדיין צריך ביאור במ"ש בלקו"ש חל"ה שם "עכצ"ל שאין דוד המלך בעצמו מלך המשיח שיהי' "נשיא להם לעולם" כו", דלכאורה, הרי אפשר שתהי' תחה"מ של דוד המלך לפני הגאולה

ע"ד מ"ש בכמדב"ר בענין "וייחא ראשי עם" שנאמר במשה. ועפ"ז, השאלה ששאלו אצל הרבי (שעלי' היתה המענה בהשיחה די"ג שבט) היא – איך יתכן שכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע יוליכנו לקראת הגאולה, מכיון שתחה"מ תהי' משך זמן לאחרי ביאת המשיח.

אבל: השקו"ט והוויכוח שבפנים הוא (לא בנוגע להפירוש של השיחה די"ג שבט, מהי השאלה שעלי' הי' המענה בהשיחה, כי אם) אם ישנה אפשרות שיהודי שנמצא בעולם האמת יקום לתחי' ויהי' משיח. ובנוגע לענין זה – נוגע רק גוף החידוש שבהשיחה שתהי' תחה"מ של יחידים שאינה שייכת לתחה"מ דלע"ל. שע"פ חידוש זה (אפילו באם נאמר דזה מה שבהשיחה הביא חידוש זה הוא בכדי לתרץ ענין אחר) מובן שישנה אפשרות כזו.

דרך אגב: בנוגע להפירוש בהשיחה, הנה באם נאמר שהכוונה בהשאלה היא כנ"ל – הי' מספיק שיאמר בהמענה שצדיקים יקומו מיד, ובמילא שייך שכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ יוליכנו לקראת הגאולה בדוגמת משה שיוליך את דור המדבר, ובשביל מה הוזקק לומר שיהי' תחה"מ של יחידים שאינה שייכת לתחה"מ דלע"ל שזהו חידוש גדול ואינו מצויין מקור על זה.

(היינו תחה"מ שאינו קשור עם ענין תחה"מ דלע"ל), ובמילא אפשר שיהי' משיח?

ולכאורה יש לומר, שבלקו"ש שם מדבר בנוגע לפירוש "ודוד עבדי נשיא להם לעולם". וכדמשמע גם מהא שאינו מסתפק בהתיבות "שאיין דוד המלך בעצמו מלך המשיח" ומוסיף "שיהי' נשיא להם לעולם" [דלכאורה מיותר], דיש לומר שכוונתו בזה היא להדגיש שמדבר כאן בנוגע לפירוש הפסוק.

כי זה שישנה קס"ד לפרש שהנבואה שדוד יהי' "נשיא להם לעולם" (משיח) קאי על דוד המלך עצמו, ע"י שיקום לתחייה – הוא רק הענין דתחה"מ דלע"ל. דהגם שתחה"מ הוא פלא גדול, מ"מ מכיון שזה אחד מהיעודים דגאולה העתידה, שייך לומר שהנבואה שדוד יהי' "נשיא להם לעולם" (משיח), שגם נבואה זו היא בנוגע לגאולה העתידה, קשורה עם תחה"מ דלע"ל.

אבל אין מקום לומר שהיעוד שדוד יהי' נשיא לעולם (ביאת המשיח) תלוי בקימה לתחי' שאינה קשורה בהגאולה. כי לפי זה יהי' נמצא שהנבואה על גאולה העתידה היא מלכתחילה באופן כזה שהאפשרות היחידה לקיומה הוא דוקא ע"י שיהי' נס ופלא הכי גדול ועד לשינוי במע"ב שאינו שייך להגאולה, היינו שמצד גדרי ענין הגאולה אין צורך בנס ופלא כזה, ואעפ"כ, בלי הנס והפלא הלזה אין שום אפשרות שתהי' הגאולה!

וכל הקס"ד לפרש שהיעוד "נשיא להם לעולם" קאי על דוד המלך עצמו, הוא רק מצד הענין דתחה"מ הקשורה עם הגאולה – ובנוגע לזה, מבאר בלקו"ש שם שאי אפשר לפרש כן, מכיון שתחילת פעולת המשיח תהי' קודם תחה"מ, גם דצדיקים הקמים מיד. וק"ל.

יז. והנה לאחרי כל הנ"ל כדאי להתעכב גם על "הצד השני של המטבע", ולהעיר כמה נקודות, וגם זה בקיצור נמרץ:

(א) הגם שמבואר בסה"ש תשנ"ב (ע' 470) דמ"ש בספרים שבכל דור ישנו אחד הראוי להיות משיח "מסתבר לומר שהוא נשיא הדור" – מ"מ, לא אישתמיט בשום מקום שע"פ הלכה יש חיוב להאמין שהמשיח שבדור הוא הנשיא.

(ב) עאכו"כ שאין שייך חיוב כזה לאחרי ג' תמוז. ולענ"ד לא ימצא שום מורה הוראה שיפסוק הלכה כזו שחיוב האמונה בביאת המשיח עכשיו היא בדוקא באופן זה שמוכרח להיות שינוי במעשה בראשית לפני התחלת הגאולה.

ואף שדבר ודאי הוא שכן יהי' בפועל, כנ"ל בארוכה – הרי וודאות זו היא מצד ענינים רוחניים [מצד זה שהוא בחינת יחידה הכללית ובפרט מצד זה שהוא הנשיא דדור השביעי (ראה לעיל)], שאינם ענינים של הלכה. (מצד ההלכה אין סתירה לזה, אבל לא שמצד ההלכה יש חיוב להאמין כך).

ופשוט שאין זה מחליש כלל וכלל את הוודאות בזה – כי גם ענינים רוחניים הם מציאות ועובדא קיימת, אלא ש"מציאות" הלזו לא נמשכה עדיין למטה, ולכשיגיע הזמן – יומשכו למטה ובמילא יהי' כן גם בגשמיות.

(ג) גם בנוגע להוודאות שמצד ענינים הרוחניים, אין שום מקום לנהל תעמולה עד"ז, ומצד כמה טעמים:

(א) מבואר בלקו"ש ח"ו (ע' 108) בענין מה שתורה ניתנה בחמשה קולות, שבמתן תורה ניתנו (נמשכו ונתגלו) חמשה ענינים, ומכיון שה"קול" (ההמשכה והגילוי) צריך להיות בהתאם להענין שנמשך ומתגלה, לכן ניתנה תורה בחמשה קולות, היינו שלכל ענין הי' קול מיוחד שבהתאם להענין.

ובנוגע לעניננו: אין כל ספק שחסידים צריכים לדבר בנוגע לכל הנ"ל. אבל מכיון שהענינים הם פנימיים ביותר, הרי גם הדיבור בענינים אלה צריך להיות באופן כזה. ולכאורה, "שלטים" או "מודעות" וכיו"ב (ואפילו "הכרזות") אינם ה"קול" המתאים שעל ידם יונח (זאָלן זיך אָפלייגן) ענינים אלה. ואדרבה.

(ב) ענין הנ"ל הוא גם בנוגע בינינו לבין עצמנו, ומכש"כ כשעושים זאת גם בחוץ – הרי עי"ז מרחקים ח"ו הרבה יהודים מחסידות, היפך הענין דהפצת המעיינות, כפי שרואים בפועל.

(ג) נוסף לזה שמוכן גם ע"פ שכל שצריך להמנע מפעולות כאלה שמביאים להיפך הענין דהפצת המעיינות – הרי שמענו כן בפירוש מפי קדשו כמה וכמה פעמים בכגון דא שצריך להמנע

בתכלית מכל פעולה שעלולה לרחק ח"ו. ותמי' גדולה ביותר על אלה שעושים את ההיפך, ויתירה מזה – שאומרים אשר פעולות אלה (שהם היפך רצונו הק') הם ענין של "התקשרות"!

חי. ומסיימים בטוב:

בהמאמר ד"ה באתי לגני תשי"א סעיף ז' כותב, וז"ל:
"והעבודה דדור השביעי הוא להמשיך השכינה למטה ממש, להפוך השטות דנה"ב . . לעשות מזה ולהפוך את זה לשטות דקדושה".

והנה מובן בפשטות שכל התעמולות הזולות בענין הנ"ל אין להם שום מקום בשכל והם רק עקשנות בעלמא, שטות שלמטה מטעם ודעם.

[והגע עצמך: בהשיחה הידועה בענין "בית רבינו שבבבל" (בה מדובר גם בנוגע לזה שנשיא הדור הוא המשיח שבדור) (סה"ש תשנ"ב ע' 469), מבאר אשר "ביתו של נשיא הדור" (היינו 770) הוא ע"ד ובדוגמת "תלפיות", "תל שכל פיות פונים בו". והכי יש מקום בשכל שבמקום זה אי אפשר להסתפק עם השלטים שעל כל הכתלים אלא שמוכרח לעשות שלט גם על הפרוכת, שיודעים היטב שעי"ז מגרשים עוד יהודים מביהכ"נ, היפך הענין ד"תלפיות".

והרי אפילו לפי שיטתם שצריך להיות שלטים כאלה בביהכ"נ – הרי אין שום הכרח כלל שזה צ"ל בדוקא על הפרוכת. ואין זה אלא עקשנות בעלמא, שטות שלמטה מטעם ודעת].

ובכן, צריך לנצל את תכונת העקשנות בעניני קדושה ("קשה עורף" למעליותא), ובפרט בהפצת המעיינות, ובמיוחד בהפצת המעיינות של רבינו נשיאינו (הנשיא דדור השביעי), היינו שההתעסקות בהפצת המעיינות תהי' באופן דעקשנות למעלה ממדידה והגבלה דשכל,

והובטחנו, שע"י "יפוצו מעינותיך חוצה" יהי' "אתי מר", דא מלכא משיחא, בקרוב ממש.

הכרזת יחי וכו'

הרב שלום דובער לויץ

מנהל הספרייה

בהתוועדות ב' ניסן תשמ"ח ביאר הרבי את תוכנה של הכרזת
"יחי המלך" (התוועדות תשמ"ח ח"ב עמ' 497):

שתוכנה של הכרזה זו – שכבר הגיע זמן דהקיצו ורננו שוכני
עפר – כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו ועד דהקיצו ורננו דוד מלכא
משיחא.

על יסוד הדברים האלו, חיברו כמה מאנ"ש בקיץ תנש"א את
ההכרזה "יחי אדונינו מורינו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד", ואף
צירפו לחן מיוחד להכרזה זו.

את ההכרזה הזו מנגנים הרבה מאנ"ש הן לפני ג' תמוז והן
לאחריה, אמנם פירוש הדברים האלו אינו שווה בשניהם, ויש בזה
כמה פירושים שונים, אשר לאו דוקא שאחד מהם קשור לדברים
המבוארים בשיחה הנ"ל.

אפשר הדבר שאין כל בעיה בהכרזה זו, על כל פירושיה. אמנם
אלו האומרים שההכרזה מבוססת על יסוד הדברים האמורים
בשיחות, כמדומני שאין הדברים מכוונים.

וליתר פירוט: אין כל קשר בין המבואר בשיחה האמורה לבין
ההכרזה הנזכרת, אין כל קשר בין פירושה של הכרזה זו לפני ג' תמוז
לפירושה אחרי ג' תמוז, אין כל קשר בין פירושה של הכרזה זה עתה
ע"י מחלקה אחת של המכריזים לפירושה ע"י מחלקה שניה של
המכריזים, ובכל אופן יש מקום גדול להכרזה זו ברגש שבלב, אף אם
אינו קשור להלכה או למנהג.

נבאר א"כ את המבואר בשיחה הנ"ל, ואח"כ נביא את כל אחד
מהפירושים בהכרזה זו, בשתי התקופות ובשתי המחלקות, ונראה עד
כמה אפשר לקשר ביניהם:

הכרזת יחי המלך

בשיחה האמורה מבאר ג' פרטים בתוכנה של הכרזת "יחי המלך":

(1) שתוכנה של הכרזה זו – שכבר הגיע זמן דהקיצו ורננו שוכני עפר – כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו,

(2) שהגיע זמן דהקיצו ורננו דוד מלכא משיחא.

(3) יש בהכרזה זו גם התוכן דענין ההכתרה – "יחי המלך", שע"ז פועלים ביאת דוד מלכא משיחא.

נבאר א"כ את שלשת הפרטים הנזכרים, על סדר אמירתם:

(1) מסגנון הדברים המבוארים בשיחה הנ"ל נראה לכאורה שמדובר כאן בבקשה וברכה אשר כ"ק נשיא דורנו יקום לתחיה, ואינה קשורה להכתרת מלך המשיח.

כבר נתבאר בארוכה בגליון הקודם, מה שמבואר בשיחות רבות, אשר לפני תחיית המתים יקומו צדיקים יחידים לתחי', משה ואהרן, דוד המלך ו"כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו"; הנה הכוונה שכל אחד מהם ילך בראש חסידיו תלמידיו ואנשי דורו לגאולה השלימה. ואין זה קשור למלך המשיח, שהוא יהי' מן החיים ולא מן הקמים לתחי', כמבואר בכמה שיחות שהובאו בגליון הקודם.

וזהו תוכנה של הכרזת "יחי המלך" שיקום לתחי' מלכנו נשיאינו.

(2) הפרט השני בתוכנה של הכרזת יחי המלך, שיקום לתחי' "דוד מלכא משיחא".

גם כאן לא מדובר במלך המשיח שעתידי להגלות, כ"א בדוד המלך שנקרא גם הוא "דוד מלכא משיחא". גם בסעודת מלוה מלכה שהיא "סעודת דוד מלכא משיחא" הכוונה לדוד המלך, שהוא רגל הרביעי, ובלשון ההלכה שברמב"ם פי"א מהל' מלכים ה"א "משיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם", ובנוסח התפלה "כדבר האמור בשירי עוזך על ידי דוד משיח צדקך". וזהו תוכנה של הכרזת "יחי המלך" שיהי' "הקיצו ורננו דוד מלכא משיחא".

וכבר נתבאר בלקוטי שיחות חל"ה (עמ' 206 הערה 6): "עכצ"ל שאין דוד המלך בעצמו מלך המשיח". הובא ונתבאר בגליון הקודם עמ' 5 וע' 12. וראה גם לקמן.

(3) הפרט השלישי בתוכנה של הכרזת "יחי המלך" היא: יש בהכרזה זו גם התוכן דענין ההכתרה – "יחי המלך", שע"ז פועלים ביאת דוד מלכא משיחא.

כאן בודאי מדובר במלך המשיח שעתיד להתגלות. ומה שקורא לו גם כאן "ביאת דוד מלכא משיחא" מבוואר בלקוטי שיחות חל"ה שם, שמה שנאמר (יחזקאל לז, כה) "ודוד עבדי נשיא להם לעולם" – לא קאי על דוד המלך כ"א על מלך המשיח (כפי שפירשו במפרשים עה"פ), שנקרא ג"כ "דוד" (להיותו מזרע דוד), והוא "דוד אחר" שעתיד הקב"ה להמליך על ישראל.

*

ליתר הבהרת החילוק, שבין הפרט השני והשלישי שבהכרזת "יחי המלך" – דוד מלכא משיחא, יועתק בזה המשך הדברים שבשיחה הנ"ל:

שתוכנה של הכרזה זו – שכבר הגיע זמן דהקיצו ורננו שוכני עפר – כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו ועד דהקיצו ורננו דוד מלכא משיחא.

וזהו גם מה שמרעישים בעקבתא דמשיחא ע"ד הצורך להכריז "עד מתי", שע"ז מקרבים ומזרזים את הגאולה – די"ל, שנוסף על הדגשת הצפי', הבקשה והדרישה על הגאולה נשיבוא משיח צדקנו בפועל ממש, באופן דמראה באצבעו ואמר זה, הנה המלך המשיח, בשר ודם, כפס"ד הרמב"ם "יעמוד מלך מבית דוד וכו' ויקבץ נדחי ישראל", יש בהכרזה זו גם התוכן דענין ההכתרה – "יחי המלך", שע"ז פועלים ביאת דוד מלכא משיחא.

ותוכן המשך הדברים הוא: בקשר למלך המשיח עצמו לא שייך לפרש את ההכרזה האמורה באופן הנזכר, שיקום לתחי' ויגאלינו, שהרי משיח הוא מלך חי וקיים. וגם אין לפרש את ההכרזה הזאת כהכתרת מלך המשיח, כי במשיח לא שייך הכתרת העם, כי הוא יבָּחַר

ע"י הקב"ה בעצמו ולא ע"י העם (כמבואר בענין "מצאתי דוד עבדי"), ולא שייך בו אלא "הצפי" הבקשה והדרישה על הגאולה".

אמנם בנוסף לזה, שייך עכ"פ אשר:

יש בהכרזה זו גם ה"תוכן" דענין ההכתרה – "יחי המלך" [באופן כללי ובלתי מפורט], שע"ז פועלים ביאת דוד מלכא משיחא.

הכרזה כללית זו של "יחי המלך" ו"יחי אדוני המלך דוד לעולם", שהיא היא המזרזת את הגאולה, נתבארה גם בשיחת ש"פ תולדות ה'תשנ"ב, כאמור שם (התוועדויות תשנ"ב עמ' 321):

ההפטרה דשבוע שעבר מסתיימת בהכרזה "יחי אדוני המלך דוד לעולם" – נצחיות מלכות דוד שנמשכה במלכות שלמה, ששלימותה ע"י המלך המשיח שהוא "מבית דוד ומזרע שלמה", – שתוכנה של הכרזה זו הוא התגלות מציאותו דמלך המשיח.

ההכרזה קודם ג' תמוז

על יסוד השיחה האמורה, על יסוד העובדה שיש רגש ברור אצל החסידים אשר הרבי הוא מלך המשיח, והרי קויימו בו כל הסימנים שמבאר הרמב"ם, שלא הי' אופן כזה בדורות הקודמים, על יסוד כל זה חיברו את הלחן הנזכר, שפירושו: הכרזה שאדמו"ר הוא מלך המשיח והכתרתו, וממילא הברכה והבטחון אשר יחי' לעולם ועד.

לפי המבואר לעיל בביאור השיחה הנ"ל, הנה לא רק זו שאין הכרזת יחי אדונינו כו' תואמת את האמור בשיחה הנ"ל, אלא אף נוגדת את האמור בשיחה הנ"ל, שאין שייכת הכתרת מלך המשיח כפשוטו כ"א "התוכן דענין ההכתרה" באופן כללי ובלתי מפורט, שיבוא ויתגלה מלך המשיח.

אמנם יש טוענים, שאחרי שהתחילו לנגן את ההכרזה האמורה, רגיל הי' הרבי לעודד מאד את השירה הזאת, במשך שנה תמימה (בעיקר בתקופת תשרי תשנ"ג – תשרי תשנ"ד, בתקופה אשר את חלינו הוא חלה, ובה הי' יוצא לראות את הקהל מעל המרפסת המיוחדת).

לעומת זאת יש הטוענים, אשר עינינו ראו ולא זר, אשר פעם אחת התחילו לשיר בהתוועדות, שיר שתוכנו שהרבי יוליכינו קוממיות לארצנו; מיד כשהתחילו לשיר את השיר הזה נראתה התפרצות זעם נוראה בפניו הקדושות, ומתוך רעד בכל גופו הקדוש שאל, אם רוצים לגרש אותו בזה מההתוועדות. סיפור כזה הי' כבר בשמח"ת תשמ"ה, וחזר אותו הדבר גם בש"פ נח תשנ"ב, ודיבורים בתוכן דומה ידועים לרוב.

[ואולי כאן המקום לפרט יותר במה שנתבאר בגליון הקודם, תוכן ההערה בשיחת תזו"מ תנש"א (ס' השיחות תנש"א עמ' 496 הערה 66), אשר מלך המשיח צ"ל מן החיים דוקא, והוא כבר מלך לפני התגלותו בתור מלך המשיח.

והעירו כמה, מהו א"כ המשך הדברים בהערה ומהו הקשר למה שנתבאר בפנים (אבל ראה "יתבררו ויתלבנו" עמ' 72). ולענ"ד כל מי שעניינים לו להבין דברים שנכתבו בקיצור וברמז יבין היטב את המשך הדברים (בתוכן האמור לעיל):

אחרי אשר הרבי התחיל להרעיש אודות ביאת המשיח, הוכנה השיחה ע"י רושמי ההנחה; ועל מה שנאמר בפנים השיחה שמשיח יהי' מאותן שחיין עכשיו, העירו בשוה"ג:

וע"פ פס"ד הרמב"ם (הל' מלכים ספי"א) "ואם יעמוד מלך מבית דוד כו" בהכרח לומר שהוא "מאותן שחיין עכשיו".

(כלומר: ובמילא מובן בפשיטות, שבדורנו "מאותן שחיין עכשיו" יש אחד ויחיד שקויימו בו כל התנאים האמורים ברמב"ם, הוא הרבי נשיא דורנו).

כשהוגש הדבר על שלחנו של הרבי, מחק ותיקן את הדברים האלו:

וע"פ פס"ד הרמב"ם (הל' מלכים ספי"א) "ואם יעמוד מלך מבית דוד כו" בהכרח לומר שהוא "מאותן שחיין עכשיו" היינו שהוא כבר מלך.

(כלומר: וכיון שכך, שמדובר באחד שהוא כבר מלך, א"כ מה הוא זה אשר תלינו עלי בענין זהותו של משיח).].

ועל כל הדברים האלו השיבו המשיבים, אמת נכון הדבר אשר עד שנת תשנ"ב התנגד הרבי בכל תוקף שיכנוהו בתואר מלך המשיח, אבל אח"כ הסכימה לזה דעתו הקדושה, וכפי שראינו כולנו במשך שנה תמימה (תשרי תשנ"ג – תשרי תשנ"ד), שבשעה שהקהל היו שרים הכרזה זו, הי' הרבי מעודד את השירה.

ההכרזה אחר ג' תמוז

כל זה הי' עד ג' תמוז, שתוכן ההכרזה היתה הכתרת הרבי למלך המשיח, וברכה ובטחון שיחי' לעולם ועד.

אמנם היו כאלו, שגם אחרי ג' תמוז המשיכו בשירת ההכרזה הזו; אף שעתה פירוש ההכרזה הזאת שונה מכפי שהי' עד עתה. ונתחלק הפירוש בין שתי פלוגות, שכ"א מהן המשיכה לשיר את ההכרזה הזו בפירוש המובן לה, כדלקמן:

הפירוש הראשון הוא: יחי אדמו"ר [פירוש, שיקום לתחי' בתור] מלך המשיח [ובמילא יחי' אז] לעולם ועד.

שלילת ההכרזה לפי הפירוש הזה (ברמב"ם ובשיחות של הרבי) כבר נתבאר בארוכה בגליון הקודם, כי מלך המשיח צריך להיות מן החיים כבר קודם הגאולה, וכבר אז צריך להיות מלך, גם לפני הזמן שיקומו בו הצדיקים הקמים מיד; וא"כ א"א שמשח עצמו יהי' מן הקמים לתחי'. וראה גם "יתבררו ויתלבנו" עמ' 77-70.

והנה בלקוטי שיחות (חל"ה עמ' 206 הע' 6), הביא את סברת היפה ענף, אשר יש שיטה בירושלמי ובאיכ"ר אשר דוד המלך יקום לתחי' והוא יהי' מלך המשיח שעתיד להתגלות, "דקאי להדיעה שביאת המשיח אחרי תחיית המתים". אמנם בהערה הנ"ל לא קיבל את דברי היפה ענף, וביאר את כוונת הירושלמי "שנשמת דוד המלך תתלבש במלך המשיח", ולא שדוד עצמו יקום לתחי' בתור מלך המשיח, "ולכאורה עכצ"ל שאין דוד המלך בעצמו מלך המשיח שיהי' "נשיא להם לעולם", שהרי תחילת פעולת מלך המשיח תהי' קודם הגאולה".

הרבי אינו מחלק שם כמה זמן עבר מעת הסתלקותו של דוד, שני חזקה, יובל שנים, או אלף שנים ויותר. וכל מה שרצו לחלק בזה

בקובץ "אהלי תורה" גליון נב (ע' 19 וע' 38), הנה סברות אלו הן על אחריות הכותבים בלבד, ואין להם שום אחיזה בדברי הרבי בשיחותיו הקדושות.

ואנו אין לנו דבר עם שיטת היפה ענף בביאור דברי המדרש, שאין לנו אלא דברי בן עמרם בשיחותיו הקדושות, ואין לנו אלא פסק ההלכה ברמב"ם, שאין עליו חולק, כמבואר בלקוטי שיחות (ח"ה עמ' 149):

ראה רמב"ם (הל' מלכים ספי"א) פס"ד ברור בזה ... ואין שום פוסק חולק בזה. וידוע הכלל ... שבמקום שנ"כ הרמב"ם לא השיגו עליו ה"ז הוכחה שמסכימים לדבריו. ובנדוד"ד ה"ז הראב"ד, הכסף משנה (הב"י, מרן המחבר), הרדב"ז וכו'.

אמנם אף לפי שיטת היפה ענף בירושלמי אין מקום להכרזה זו, לפי הפירוש הזה, שהרי לפי שיטה זו יהי' דוד המלך בעצמו מלך המשיח.

אף אם נמצא איזשהי שיטה אשר דוד המלך לאו דוקא (שיטה שאינה תואמת את שיטת רבינו בשיחותיו ואינה תואמת את פסק ההלכה שברמב"ם ואינה תואמת את פי' היפה ענף במדרש); עדיין אין מקום להכרזה זו, לפי הפירוש הזה, שהרי לפי אופן זה אפשר גם שמשא רבינו "הוא גואל ראשון והוא גואל אחרון", ואפשר שדוד מלכא משיחא כנ"ל, והגמ' אומרת (סנהדרין צח, ב) שאפשר גם שדניאל הוא המתאים להיות המשיח, וכן רבינו הקדוש וכן רב נחמן.

ואף גם לפי מה שסיכם בגליון האחרון של קובץ אהלי תורה (נב עמ' 7): "חייבים להחמיר ולחשוש לחומרא, שהרי הוא עדיין בחזקת משיח ... ולקראו מלך המשיח". עדיין לא מצינו שום שיטה שלפיה יהי' מקום להכרזה זו בפירושה הראשון.

וגם אחרי רוב דברים בקובץ אהלי תורה גליון נד (עמ' 5 עד עמ' 49), עדיין אפשר לסכם כמה פרטים שכולם יכולים להסכים להם:

(א) בסיום המאמר הראשון אמר הרבי "ונזכה זעה'ן זיך מיט'ן רבי'ן דא למטה אין א גוף ולמטה מעשרה טפחים, והוא יגאלינו", שיש בזה שני פרטים: (1) "ונזכה זעה'ן זיך מיט'ן רבי'ן דא למטה אין א גוף", (2) "והוא יגאלינו". וע"ז מציין בשובה"ג שני ציונים:

(1) "ראה סו"ס חסידים (הובא בגליון הש"ס לכתובות קג, א)".
 בציון זה (אינו מציין מקור ל"והוא יגאלינו", שלא בזה מדובר בס"ח שם, כי אם) מציין מקור ל"ונזכה זעה'ן זיך מיט'ן רבי'ן דא למטה אין א גוף", כמסופר בס"ח שרבי הי' בא גם אחרי פטירתו בבגדי חמודות ופוטרו את הרבים בקידוש היום, והיו רואים אותו בגוף גשמי.

(2) "במדב"ר פי"ט, יג". בציון זה (אינו מציין מקור ל"ונזכה זעה'ן זיך כו' אין א גוף", שלא בזה מדובר במדרש שם, כי אם) מציין מקור ל"והוא יגאלינו".

(ב) את פירושו של המדרש הנ"ל והקשר שלו אל כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע ביאר הרבי בשיחת יום ב' דחה"ש תשי"א (תורת מנחם ח"ג עמ' 150):

בנוגע להסתלקות של משה רבינו (שנזכר לעיל) – מצינו במדרשי חז"ל (ראה במדב"ר פי"ט, יג. וש"נ) שהסיבה לכך שנשאר בחוץ לארץ, היא, בגלל שרצה להשאר עם אנשי דורו, כדי לקחת אותם ולבוא יחד עמהם לארץ ישראל ... וכן הוא אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר – משה רבינו שבדורנו – שהסיבה לכך שנשאר לעת-עתה בחוץ לארץ, היא, מפני שאינו רוצה להפרד מהחסידים המקושרים, ולכן נשאר עמהם, כדי לקחת את כולם – החסידים המקושרים וגם אלה שיש להם איזו שייכות אליו ... לקחתם יחד עמו לארץ ישראל אל הגאולה השלימה והאמתית.

(ג) בקטע המאמר הנ"ל שהועתק מההקלטה (שם עמ' 5-6) נאמר בין השאר "זאל ער במהרה בימינו בעגלא דידן קומען און ארויסנעמען צאן מרעיתו פון דעם גלות". ובנוסף הנדפס "במהרה בימינו ובעגלא דידן יגאל צאן מרעיתו מגלות". הפירוש הפשוט של "צאן מרעיתו" הוא קהל עדת חסידיו (ולא כל עם בני ישראל שבכל הדורות).

בהמשך לדברי ברכה אלו מסיים ואומר "והוא יגאלינו", כלומר יגאל אותנו צאן מרעיתו. וע"ז מציין בשוה"ג למדרש הנ"ל, והיינו כמו משה רבינו שיוציא מהגלות את אנשי דור המדבר, כמו"כ הרבי יגאל את צאן מרעיתו. זהו פירוש הפשוט של המשך הדברים; ומי שמפרש אחרת, מוציא את הדברים מפשוטן, על אחריות עצמו בלבד.

ד) את הגמרא בסנהדרין (צח, ב: "ואם מן מתיא הוא") לא הביא הרבי כמקור לדבריו "והוא יגאלינו"; שגמ' זו אינה שייכת כלל לתוכן הענין המבואר במאמר הזה. ביאורים רבים נאמרו בגליון הקודם ובקובץ אהלי תורה גליון הנ"ל, מהו הטעם שאין הגמרא הזו שייכת לעינינו, אמנם כולם מודים שאינה שייכת לתוכן המבואר במאמר זה, ולכן לא ציין לה הרבי בשוה"ג של המאמר, וגם לא בשיחה שלאחר כמה ימים.

לא זו בלבד, אלא דומני ברור, שבכל אלפי הפעמים שביאר הרבי את סדר ביאת המשיח, במשך השנים, לא הזכיר אפילו פעם אחת את דברי הגמ' "ואם מן מתיא הוא".

ומכ"ז ברור, אשר אם מישהו בא לבנות רעיונות על יסוד פירושו בגמ' זו, הרעיונות הם שלו ועל אחריותו, ואין להם שום קשר לשיטת רבינו בשיחותיו הקדושות.

ה) כיון שכך, בודאי יודו כל העוסקים בסוגיא זו, אשר: במאמר באתי לגני בפירוש לא דיבר הרבי אודות מה"מ; בשאר השיחות שדנו בהם מפורש שמשיח הוא מן החיים, שכך הוא גם פסק הרמב"ם; את הגמ' של "ואם מן מתיא" לא הזכיר הרבי אפי' פעם אחת במשך השנים (או שלומד בה כפי שביארתי בדברי רש"י על אתר, או שלא נפסק כן להלכה), א"כ אין לנו שום יסוד להכריז הכרזת יחי, עם הפירוש האמור לעיל, שיקום לתחי' בתור מה"מ שיל"ו.

ואחרי ככלות הכל, התקוה חזקה אשר המר יהפך למתוק, ואת והב בסופה.

הפירוש השני בהכרזה

יחי אדמו"ר (שהוא עדיין בחיים, וא"כ מכתירים אנו אותו בתור) מלך המשיח (וכיון שכך הרי שהרבי יחי') לעולם ועד.

והביאור בזה הוא, כי יעקב לא מת ודוד מלך ישראל חי וקיים, וכך גם הרבי חי וקיים, והוא נשיא דורינו, דור ראשון לגאולה, והוא משיח של דורינו, כשם שאמר הרבי אשר "כ"ק מו"ח אדמו"ר הוא משיח של דורנו".

וכבר נתבאר בארוכה בגליון הקודם, והובא ממ"ש בימי בראשית (עמ' 129):

במקומו של האדמו"ר הכ"מ הוכנה הקערה עם הכוסות ומקום להסיבה בלי שום שינוי. כ"ק אדמו"ר שליט"א היסב בשעת שתיית הד' כוסות, ובאכילת ה"כזיתים" וכו'. לאחד מאנ"ש שי' ששאל את כ"ק אדמו"ר שליט"א להטעם שהוא עושה הסיבה, ענה שבנוגע לענינים הנוגעים להלכה הרי "לא בשמים היא" כו'.

מ"מ רואים אנו, אשר אף כי הרבי הי' נוהג ביו"ד שבט בכל מנהגי היארצייט, וגם נהג ב"הסיבה" ובכל שאר הלכות ומנהגים הקשורים לאחרי ההסתלקות, מ"מ כדיבורו וברגש שבלב דיבר על "כ"ק מו"ח אדמו"ר משיח שבדורנו", כאילו הוא חי בחיים חיותו בעלמא דיין.

אעפ"י שתמיד הי' מוסיף הרבי לתואר הרבי הרבי "זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע", מ"מ פעמים אחדות התבטא עליו בברכת החיים. ועל יסוד זה היא גם ההכרזה שהרבי הוא חי וקיים והוא משיח של דורנו ויחי לעולם ועד.

א"כ למדנו מזה, אשר כשם שהי' בדבריו של הרבי כמו"כ הוא גם בעניניו, אשר דיבורים אלו הם בדברים שברגש שבלב, משא"כ "בנוגע לענינים הנוגעים להלכה הרי לא בשמים היא כו'".

לפי הדברים האלו נתבאר באריכות ב"כפר חב"ד" (גליון 720 עמ' 57), אשר אף שהרבי חי וקיים, מ"מ יש לשמור את כל הלכות ומנהגי היארצייט בג' תמוז, הקרב ובא. שכך נהג רבינו בכל שנה ביום ההילולא יו"ד שבט.

ולפי הדברים האמורים נתבאר בארוכה ב"הערות ובאורים" גליון תשכט (עמ' 58 ואילך), מה שנהגו כמה מאנ"ש אשתקד, אשר אחד קנה אתרוג והקדישו לרבי ואח"כ בירכו עליו כמה מאנ"ש, כי הרבי חי וקיים כמאז כן עתה; הנה לפי פסק הטוש"ע וכמה פוסקים, אין יוצאים בזה חובתם ביום הראשון, שצ"ל מתנה ע"מ להחזיר. והרי ברור מלולו של הרבי נשיא דורנו כי "בנוגע לענינים הנוגעים להלכה הרי לא בשמים היא כו'".

ואין זה פלא ואין זה סתירה; שהרי מצינו הלכות אבלות גם אצל "לא מת משה" (סוטה יג, סע"ב. זח"א לז, סע"ב), ומ"מ נאמר בו (ברכה לד, ח) "ויבכו בני ישראל את משה בערבת מואב שלשים יום", וכך מצינו גם אצל דוד מלך ישראל חי וקים (ראה שבת ל, ב), וכך מצינו גם אצל יעקב אבינו לא מת (ראה תענית ה, ב), ומ"מ נאמר בו "ויספדו שם מספד גדול וכבדו מאד ויעש לאביו אבל שבעת ימים" (ויחי נ, י), "כי אף שיעקב אבינו לא מת (וגם הם ידעו מזה), מ"מ בכו וספדו עליו לפי שע"י "ויגוע גו" נפסק הקשר שבינו לבינם" (לקוטי שיחות ח"ו עמ' 414), וגם אצל אליהו הנביא שעלה בסערה השמים (מ"ב ב, יא-ב); וזאת היתה קושית ריש לקיש (מו"ק כו, א) "אליהו חי הוא", ולמה א"כ התאבל עליו אלישע. והשיבו על זה רבי יוחנן (שם) "כיון דכתיב ולא ראהו עוד כו".

כך היה גם אצל רבי, רבי יהודה הנשיא, שהי' בא בבגדי חמודות בשבת ופוטר את הרבים בקידוש היום, כי צדיקים חיים ופוטרים בקידוש (סו"ס חסידים), ומ"מ מספרת הגמ' (כתובות קד, א) שבשעת פטירתו קרעו תלמידיו בגדיהם.

וכך הוא גם בנשיא הדור, אשר מבואר בלקוטי שיחות (חכ"ו עמ' 7) שגם במשה שבכל דור נאמר "לא מת משה". ומ"מ נהג הרבי בכל יו"ד שבט בכל מנהגי יארצייט ויום הילולא. ואת כל זאת ביאר הרבי בדבריו אשר "בנוגע לענינים הנוגעים להלכה הרי לא בשמים היא כו".

ואחרי כל הדברים האלה, נקרע הלב לשמע הדברים, אשר ביום ההילולא ג' תמוז, לא תורשה להתקיים ב770- שום התוועדות בקשר ליום ההילולא (ראה ב"מ 139 ע' 45. מוסף שם עמ' 11); האומנם זוהי הדרך להרגיש אשר הרבי חי אתנו ומביט עלינו ובוהן כליות ולב?!

*

מתקרבים אנו ליום ההילולא ג' תמוז, אשר אודותיו ציטט הרבי במכתבו מר"ח שבט תשי"א (אגרות קודש ח"ד אגרת תתפד) את דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע במכתבו (אגרות קודש שלו ח"ב אגרת תלב):

מסוגל הוא היום הזה להתקשר בעץ החיים, אשר כאו"א מאנ"ש יזכה שיאיר עליו ועל כל ב"ב שיחיו זכות כ"ק אדמו"ר, אשר מסר ונתן נפשו הק' עלינו להדריכנו במעגלי צדיקי יסוד עולם הוד כ"ק רבותינו הק' זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להושע בבני חייא ומזונא רויחא.

כאמור לעיל, אין כל סתירה בין האמור כאן לעובדה אשר רבינו חי הוא, כמו רבינו הקדוש שהי' בא להוציא את הרבים בקידוש היום, כי יחד עם כל זאת, מסוגל הוא יום ההילולא ג' תמוז, אשר ביום זה מאירים "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו", וכפי שביאר הרבי פעמים רבות בשיחותיו הקדושות.

דוקא קיום הוראותיו של הרבי וקיום ההלכה שבשו"ע, הם הנותנים לנו את הכח והעוז, להרגיש בלב ובחיי יום יום אשר הרבי חי עמנו היום, ושפת אמת תכון לעד (ראה תניא פי"ג).

זאת היא תקוותינו ותפילתינו:

יהי אדונינו מורינו ורבינו נר לרגלינו לעולם ועד.

משיח מן החיים

אי"ש היר"א

ראיתי בקובץ "אהלי תורה" גליון ל"ז שיצאו כו"כ בשצף קצף בקול רעש גדול על מש"כ כו"כ בקובץ "משיח וגאולה" גליון א' (ש"העיוז" ללמוד ולהבין פירוש אחר מפירושם ברמב"ם ובשיחות וכו'), וכדרכם הנה כמה מהכותבים עיקר דבריהם אינם מיוסדים ע"פ ראיות והוכחות תורניים (כדרכה של תורה), אלא מתובל בדברי לעג וקלס, ונתקבל הרושם שזהו עיקר תירוצם וכו'.

אין כוונתי ליכנס לסתם ויכוחים על דבריהם הנ"ל (שע"ז איתא בגמ' סנהדרין לח ע"ב "כ"ש דפקר טפיי", וראה שיחות קיץ תשל"ו), כ"א לחזור פעם נוספת על הנקודות העיקריות שכתבתי, שלא מצאתי תשובה עליהם בגליון הנ"ל (אלא שבתוך הדברים נכדי שלא לבלבל

את הקורא] אכתוב אי אלה הערות על הדברים התוכניים שמצאתי בדבריהם, אודות הנקודות שנגעתי בהם בגליון הקודם):

(1) לשון הרמב"ם (אחר כל האריכות של התנאים אודות חזקת משיח ומשיח ודאי, שמזה מובן שקאי על כל מה שכתב לפני זה) הוא: ואם לא הצליח עד כה או נהרג בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה כו'.

פשטות משמעות דבריו היא שאם לא הצליח עד כה – היינו כל הדברים שמנה לפני זה, הרי בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה. לפי"ז פשוט שגם ע"י מיתה א"א לו להצליח ולעשות את הדברים המבוארים לפני"ז – לנצח אומות שבסביביו ולבנות בית המקדש ולקבץ נדחי ישראל – וגם ע"ז כותב הרמב"ם בידוע כו'.

[פלא שיי"ק יש לו כנראה שיטה להתעלם לחלוטין מתיבות "עד כה" שבהלכה זו, וכמו שביארתי שם.

והנה הת' חי"ב האריך לבאר לפי דרכו את דברי הרמב"ם, ולדבריו נמצא שכך הוא פירוש דברי הרמב"ם: "ואם לא הצליח עד כה (היינו שכבר התחיל לנצח כו' ולא סיים על ידי מיתה וכדומה) או נהרג (לפני שעשה שום פעולה כלל)" ולכאו' אינו מובן: א) מש"כ לפרש "לא הצליח" דוקא כשכבר התחיל, הלא פשטות הדברים מורים שבאיזה אופן שלא הצליח – ומאיזה סיבה שתהי' – בלי נפק"מ אם התחיל או לא, הרי זה סימן שאינו זה שהבטיחה עליו תורה. ב) לפי דבריו הרי "נהרג" קאי דוקא על לפני שהתחיל לעשות הפעולות של משיח ודאי, וא"כ הו"ל לכותבו לפני זה – אחר כותבו התנאים של חזקת משיח, שאם נהרג, אינו בחזקתו וכו'. ג) לפ"ז – הרי סדר דברי הרמב"ם אינו מובן. ד) ועיקר – הרי הדברים סתומים יותר מדאי, כיון שלא הצליח הוא דוקא כשכבר התחיל, ונהרג הוא דוקא כשלא התחיל עדיין, ה) גם הסברא בזה אינה מובנת כלל ואכ"מ].

(2) בסוף המאמר באתי לגני תשי"א מציין כ"ק אדמו"ר זי"ע לספר חסידים ולבמדבר רבה.

אחרי כל האריכות בזה בגליון הנ"ל, עדיין לא ראיתי ביאור מספיק (לשיטתם – שהכוונה במאמר הוא לגאולה על ידי משיח):

מהי הכוונה לציין כאן למדרש ומה זה שיין לפני המאמר? [וכן הספר חסידים אינו שיין לענין של משיח] (וכבר כתבתי בקובץ הנ"ל – וכן כתבו עוד – מה שנלפענ"ד המכוון בזה).

אלא מחוורתא שהתוכן המבואר במדרש הוא הוא הפי' במש"כ בפנים ש"הוא יגאלנו", וכמו שהביא כ"ק אדמו"ר זי"ע ענין זה בכ"מ כמו שצינתי שם, ויש להוסיף שיחות יו"ד שבט תשי"ג בסופו (וכנראה הכוונה למדרש הנ"ל, שזהו מה שהביא הפסוק צדקת הי' עשה ע"ש).

[מש"כ הת' חי"ב שהכוונה בציון למדרש, שגם לאחר ההסתלקות לא יעזוב צאן מרעיתו וכו', לא הצלחתי להבין, מה זה שיין למה שנתבאר במאמר הזה בסיומו, ובפשטות הכוונה לציין מקור למש"כ בפנים, וכמ"ש שם.

- וה"המצאה" של יי"ק שלפ"ז יש לפרש עד"ז מאחז"ל "משה הוא גואל ראשון הוא גואל אחרון" – לק"מ, כיון שכאן השווה זה שהוא גואל ראשון לזה שהוא גואל אחרון, ולכן בהכרח לפרש שהפירוש כאן שבכוחו ועל ידו יבא משיח – גואל אחרון].

(3) בלקו"ש חלק ל"ה ויגש שולל שדוד המלך יכול להיות משיח, כיון שתחילת פעולת משיח יהי' קודם הגאולה (כמבואר ברמב"ם), ובודאי קודם תחיית המתים גם של צדיקים שקמים מיד.

הרי מבואר ומפורש שא"א לדוד המלך להיות משיח כיון שהוא עדיין קודם תחיית המתים (גם של צדיקים) ומשיח צריך לעשות פעולתו קודם לזה (וממילא שא"א לדוד להיות משיח כיון שאינו בחיים ותחיית המתים תהי' רק אח"כ). לפ"ז כן הוא גם בנוגע כל מלך וכו' שאינו מן החיים, שא"א לו להיות משיח מאותו טעם גופא, דמאי שנא. והיינו שלא לבד שע"י מיתה מאבד חזקתו וכבר אינו משיח כמבואר ברמב"ם כנ"ל, אלא אף זאת ששוב א"א לו להיות משיח כיון שכבר אינו בחיים.

[ומה שנתחדש בגליון הנ"ל (ע"י כמה מהכותבים) שיש בזה ג' דרגות: תחיית המתים של כלל ישראל, תחיית המתים של הצדיקים הקמים מיד, תחיית המתים של משיח (שלפנ"ז) – אינו מרומז בשום מקום בדברי כ"ק אדמו"ר זי"ע. וראה שיחת ש"פ האזינו תשמ"ו אות

כו-כז (בהנחת התמימים באידיש; וכמדומה שבהנחה בלה"ק הוא בקיצור יותר בהשמטת כמה פרטים) שמקשר תחיית המתים של אדמו"ר הקודם עם הצדיקים שקמים מיד בעת הגאולה ע"ש.

ומה שחידשו ששאני מלך שמת באמצע פעולתו שיתכן לעמוד באותו דור – לא כתבו שום ראי' לזה, וגם אינו מבואר כלל, לשיטתם שיש עוד תחיית המתים מיוחד של משיח, למה לא נימא שדוד בעצמו יקום (קודם הגאולה) להתחיל הפעולות של משיח? ומש"כ שדוקא מלך שמת באמצע פעולתו יכול לקום לתחי' מיד אח"כ, משא"כ דוד המלך שמת קודם שעשה פעולות של משיח – לא הבנתי היסוד לחילוק זה, שאם תיתכן תחיית המתים למשיח, הרי זה יתכן גם לדוד שיקום לתחי' ואז יעשה הפעולות. ומה שהוסיף תנאי (ומושג) נוסף שצ"ל חי בדור הגאולה – הרי יתכן שדוד יקום בדור שהוא (כלפי שמיא) דור הגאולה ויעשה כל הפעולות של משיח, וכ"ז אין לו מקור בשום מקום !!

ולהוסיף, שלשיטתם שיש מקור לתחיית המתים של משיח מרש"י סנהדרין (ועוד), הרי שם הוא לא חי ב"דור הגאולה", ומ"מ מבואר שם שיתכן שיקום לתחי'; וא"כ מאיפה מקור לחדש תנאי נוסף – שצ"ל חי ב"דור הגאולה"?

ועיקר: כל זה הוא בסתירה לפשטות המשמעות של הרמב"ם "לא הצליח עד כה" כנ"ל. ועוד כמה קושיות ואכמ"ל.

ועל כרחך שפירוש ההערה הוא כנ"ל שכל הפעולות של משיח יהיו קודם תחיית המתים (אפי' של צדיקים), היינו קודם בנין בית המקדש, וממילא מוכיח בהערה שעל כרחך דוד לא יהי' משיח כיון שאינו בחיים, וממילא עד"ז כל מלך שאינו מן החיים, כיון שהוא קודם תחיית המתים א"א לו להיות משיח שהרי א"א לו לעשות (→ להמשיך) פעולותיו, כיון שהוא קודם תחיית המתים.

וכמדומה שגרם להם שלמדו מש"כ בהע' "תחילת פעולת מלך המשיח תהי' קודם הגאולה" – שזה טענה בפ"ע, שצ"ל קודם ובסמיכות דווקא (וזהו "קודם" – בסמיכות, ולא קודם בהרבה זמן), משא"כ דוד שחי הרבה לפני"ז. אמנם הבנה זו היא טעות, אלא הוא טעם אחד – שצ"ל "קודם" (ולא אחר) הגאולה וכ"ש לפני תחיית

המתים וממילא א"א לו להיות משיח כיון שעדיין לא קם לתחי' ולדבריהם אינו מובן מהי ההוספה (שבא בהמשך למ"ש לפנ"ז) שהוא קודם תח"ה גם של צדיקים, ועי' בדבריהם שלא הסבירו מילים אלו כלל!

וע"ע מה שכתבתי בזה בגליון הקודם].

הערה כללית: בקובץ הנ"ל לא כתבתי במכוון ע"ד רש"י סנהדרין וכו' (שיש להאריך בו טובא), כיון שלפענ"ד לא זהו הנדון כאן, כיון שדברי הגמרא ורש"י אלו אינם מובאים בשום מקום (לידיעת) בשיחות כ"ק אדמו"ר זי"ע, וגם לכאן אינם תואמים דברי הרמב"ם כנ"ל (ובכלל זה המבואר בישועות משיחו לאברבנאל, שהביא א' הכותבים), וא"כ הרי זה כמו עוד הרבה ענינים עד"ז שמבוארים בסוגיא זו שאינם להלכה (הגם שיתכן שיש להם מקום וכו' לפי חילוקי הדרגות ואופנים בגאולה) – כפי שידועים דברי כ"ק אדמו"ר זי"ע בענינים עד"ז (וכמו שרמזתי בסוף דברי שם). וממילא אפי' אם נניח שיש ספרים שכתבו ע"ד משיח שיקום לתחי' (וכמו שמביאים עוד "ראיות" עד"ז) – הרי כאן הנדון הוא הלכה ורק הרמב"ם הוא פסק הלכה בענינים אלו – לא פירושי הראשונים באגדת הש"ס! וגדולה מזו כתב כ"ק אדמו"ר זי"ע בנוגע גמרות מפורשות וכו' בסוגיות אלו – כידוע ומפורסם (ראה המכתבים הנדפסים בסוף תשובות וביאורים בשו"ע ובכ"מ). ובנוגע לשדי חמד – כבר כתבתי (בקיצור) הנלענ"ד בקובץ הנ"ל ע"ש. ואכמ"ל.

והעיקר בכ"ז – שנזכה בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה ומלכינו בראשינו (ראה שיחות ש"פ האזינו הנ"ל).

אישיותו של המלך המשיח

מ. פרידמן

בגליון א עמ' 31 כותב הרד"פ שי', שיש חילוק בין דברי הרמב"ם אודות משיח בהל' תשובה ובהל' מלכים – שבהל' תשובה (פ"ט ה"ב) הרמב"ם מדבר כשיבא הגאולה באופן של "זכו", ושלכן אז משיח "בעל חכמה יהי' יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה

רבינו וכו', משא"כ בהל' מלכים (פי"א) מדבר כשתבא הגאולה באופן של "לא זכו", שאז לאו דוקא שמשית יהי בעל חכמה ונביא כ"כ, אלא כמו בן כוזיבא המלך, שאף שהי' צדיק ולחם מלחמת ה' ודאי לא הי' בדרגת החכמה של ר' עקיבא (ועוד חכמים שבדורו).

סברה זה בראשונה נשמעת טוב ונכון, ובפרט שנותן טעם לדבריו, שכל זה הוא בכוחה של תשובה, ושרק ע"י שכלל ישראל יעשו תשובה יכולים להביא הגאולה באופן נפלא של "זכו", ולכן ענין זה נכתב דוקא שם בהל' תשובה.

אבל הסברה הזאת לא יורדת לסופו של הדבר, ולא לפי הפשוט של הרמב"ם, כי דברי הרמב"ם הם בלשון צחה וברורה ומובנת כשקוראים אותה מתוך ההמשך שכתבם.

בהל' תשובה שם כותב הרמב"ם:

"ומפני זה נתאו כל ישראל נביאיהם וחכמיהם לימות המשיח כדי שינוחו ממלכיות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצות כהוגן, וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה כדי שיזכו לחיי העולם הבא, לפי שבאותן הימים תרבה הדעה והחכמה והאמת שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' ונאמר ולא ילמדו איש את אחיו ואיש את רעהו, ונאמר והסירותי את לב האבן מבשרכם. מפני שאותו המלך שיעמוד מזרע דוד בעל חכמה יהי' יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו, ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה', ויבואו כל הגוים לשומעו שנאמר והי' באחרית הימים נכון יהי' הר בית ה' בראש ההרים. וסוף כל השכר כולו והטובה האחרונה שאין לה הפסק וגרעון הוא חיי העולם הבא, אבל ימות המשיח הוא העולם הזה ועולם כמנהגו הולך אלא שהמלכות תחזור לישראל. וכבר אמרו חכמים הראשונים אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד".

דהיינו שם הרמב"ם מדבר בנוגע לתכלית ימות המשיח, ולא בנוגע להתחלת ימות המשיח, כאשר בני ישראל הם עודם לוחמים עם האומות ואין להם מנוחה עדיין. והוא מובן מאליו שאז אין פנאי למלך כמו בן כוזיבא לישב ללמוד ולהשיג חכמות וכו'.

אבל אחרי שינצח המלחמה ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, כשיהי' משיח ודאי, רק אז יהי' פנאי לזה, לעלות מעלה מעלה עד ש"שכיל עבדי מאד", ו"בעל חכמה יהי' יתר משלמה וכו'" – וודאי שחשבו ר' עקיבא ובני דורו כן, שאם בן כוזיבא יצליח להיות המשיח, ודאי שהוא ג"כ יעלה למעלה ראש בהבנת והשגת חכמת התורה. ועל זה כתב הרמב"ם בסוף הלכות מלכים בדיוק כמו שכתב בהל' תשובה – כשהוא עצמו מדגיש – ובזה מסיים ספרו:

"לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו בעכו"ם, ולא כדי שינשאו אותם העמים, ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח, אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה, ולא יהי' להם נוגש ומבטל, כדי שיזכו לחיי העולם הבא, כמו שביארנו בהלכות תשובה. ובאותו הזמן לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה, ולא קנאה ותחרות, שהטובה תהי' מושפעת הרבה, וכל המעדנים מצויין כעפור, ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהי' ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

בהלכה אין להתחשב ברגשי בני אדם

הרב ברוך אבערלאנדער

שליח הרבי – בודאפשט, הונגריה

בקובץ משיח וגאולה, גליון א' ע' 24-25 נפל טעות בדברי, וע"כ אני מדפיס בזה עוד פעם את החלק הצריך תיקון:

בארוכה יחסית יצא לדון בדברי ש ב'הערות וביאורים' גליון טז (תשכט) עמודים 5-16 הרב שלום חאריטאנאוו שם גליון יז (תשל) ע' 5-10.

בע' 6 הוא מעתיק את הערה 57 שבלקוטי שיחות ח"ו ע' 32: להעיר מירושלמי סוטה פ"א ה"ח: כתוב אחד אומר כו' שהיו הפלשתים יראים ממנו . . . לאחר מותו כדרך שהיו יראים ממנו . . . בחייו. וכיון שבכתוב ממנו הוא הלימוד הנ"ל נאמר (לנוסחת הירוש')

– תוד"ה מעבירים שבת נה, ב) וישפוט את ישראל ארבעים שנה, מובן שזהו [שהי' שופט ובאופן דכ' שנה שלאחרי מותו נכללים ביחד עם כ' שנה שבחיייו – דמורה על איזו השתוות ביניהם – זהו] העיקר (אלא שהי' אפשרי ע"י שהיו הפלשתים יראים כו'), היינו שהי' כמו בחייו. [וראה תורת מנחם ח"ב ע' 96 וע' 215].

ועפ"ז מוסיף רש"ח דגם לגבי מלך שמת יתכן שפעולותיו (יכוף וילחם) נמשכין ע"י אנשים הפועלים בשליחותו וע"פ הוראותיו, וכדבר חי שעוד נתווסף בזה ביתר שאת ויתר עוז. וכיון שהמדובר כאן בדבר הלכה אין לנו להתחשב ברגשי בני אדם, דכאשר מת אין לו אפשרות להמשיך פעולותיו, אלא צריכים להתחשב עם הגדר התורני שבזה, שעדיין יתכן שהיכוף וילחם ימשך.

ויש לעיין בזה: האם באמת ניתן להשתמש בסברא הנ"ל (שהיו יראים ממנו לאחר מותו כדרך שהיו יראים ממנו בחייו) ולחדש שמלך שיראים ממנו ופעולותיו נמשכות אחרי מותו שיש לו בגדרי ההלכה דין מלך 20 שנה אחרי מותו?

ניקח לדוגמא דוד המלך, הראשון לשושלת המלכים שבאו אחריו ובהמשך אליו, וכל מלכותו של בנו שלמה המלך מתייחס אליו (ראה מלכים א ג, ג, ו-ז ועוד), והוא זה שתיכנן והכין את המקדש שנבנה ע"י בנו ממלא מקומו [ראה שם פרקים ה-ז] וראה שבת ל, א, וסנהדרין קז, ב שדבקו השערים זה בזה וכו'. ועד שנקרא על שמו (רש"י נשא ז, א) [[האם ניתן לומר שלמלך דוד היה דין מלך הלכתי הרבה שנים אחרי מותו? ואיך זה נאמר לאחרי מות דוד (מלכים א ב, יב): ושלמה ישב על כסא דוד אביו, האין זה מרידה במלכות? שוב מצאתי דברים מפורשים בזה:

שלמה המלך החכם מכל אדם אומר בקהלת (ח, ח) 'ואין שלטון ביום המות', ומפרש רש"י שם: 'ואין שלטון. של שום מלך, ניכר ביום מותו. בכל מקום אתה מוצא והמלך דוד, וביום מותו ויקרבו ימי דוד למות [מלכים א ב, א], ולא הוזכר מלכות כאן'. ומקורו במדרש קהלת רבה שם עה"פ: א"ר לוי קרוב לחמשים ושתים פעמים כתיב והמלך דוד, כיון שנטה למות כתיב ויקרבו ימי דוד למות, משום ואין שלטון ביום המות. וראה בתורה תמימה עה"פ אות ל. ולפי זה

נשאלת השאלה, איך אפשר לתווך עם סברא הנ"ל אצל שמשון שכ' שנה אחרי מותו נחשב כאילו מלך על בניי?

ונראה שהביאור פשוט: ודאי שדין מלך ע"פ הלכה אפשר להיות רק למישהו בין החיים וזה נפסק עם המיתה, שהרי אדם חי – אימתו מוטלת על הבריות, כיון שמת בטלה אימתו (שבת קנא, ב), והרי האימה הוא ענין עיקרי בדין מלך. ראה גם רמב"ם ה' מלכים פ"ב ה"א: '...ומשימין לו אימה ויראה בלב כל אדם, שנאמר [פ] שופטים יז, טו] שום תשים – שתהא אימתו עליך'. וע"כ אומר המדרש שכיון שהגיע למצב שויקרבו ימי דוד למות לא הוזכר מלכות כאן' [וכפי שרואים במוחש שלמרות הוראות ברורות בכתב ובעל פה מהמלך בנושאים מסוימים הרי לפעמים ברגע שכבר לא מפחדים שהמלך יכעס וכו', מעיזים לפרש דבריו שלא כהלכה ועד להתעלם מהם בזדון וכו']. ולמרות זה במקרה שמפחדים ממנו ופעולותיו נמשכות ע"י ממלא מקומו הבא אחריו אפשר לכתוב עליו שהוא מלך 'ארבעים שנה', כיון שבדברים מסוימים עוד הרגישו את מלכותו, אם כי ודאי שבאותו זמן כבר אין לו דין מלך ההלכתי.

ולגופו של ענין: אינני יודע מה הדמיון בין הפחד משמשון השופט עשרים שנה אחרי שמת ובין המשך הפעילות של 'ויכוף... וילחם' ע"י אנשים הפועלים בשליחותו וע"פ הוראותיו, הרי בירושלמי נאמר רק שפעולותיו של שמשון שהוא בעצמו פעל בחיים חיותו בעלמא דין זה מה שגרם לפלשתים לפחד עד עשרים שנה אחרי מותו. אבל גם לפי הירושלמי, מיד שהפחד מפעולות אלו פג נפסק מלכותו, למרות ששרי הצבא המשיכו לפעול על פי אותם תוכניות שהוא לימד אותם וכו'. והרי זה דומה ממש למלך שמת שאנשים הפועלים ע"פ הוראותיו אחרי שמת כבר אינו יכול להיות המשך למלכותו במשך ימי חייו. ולהעיר מההלכה בשו"ע אבהע"ז סי' קמא סמ"א, ומקורו בגיטין כט, ב מידי מששא אית בהו וכו'.

וראה בקובץ משיח וגאולה שם, גליון א, ע' 12.

הקב"ה ... יגאלם לבדו

הרב יוסף קרסיק

בגמ' סנהדרין (צח ב. צט, א): "אמר רב גידל אמר רב, עתידין ישראל דאכלי משיח", כלומר שעם ישראל יזכו לשובע וליעודים הטובים שיהיו בזמן המשיח.

שואלת הגמרא: "אמר רב יוסף: פשיטא? אלא מאן אכיל להו חילק ובילק?" כלומר הלא פשוט שישראל יזכו ליעודי הזמן ההוא, וכי יזכו לזה השדים והרוחות, או אנשי סדום (רש"י).

ומתוצאת הגמרא: "לאפוקי מדרבי הלל דאמר אין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיהו", כלומר שמאמרו של רב בא לשלול את דברי הלל שחזקיהו היה אמור להיות משיח, ומשלא נגאלו ישראל בימיו, שוב אין משיח לישראל.

לכאורה אין בכל התלמוד מאמר יותר מתמיה מהמאמר האמור. שכן לא רק שהאמונה בביאת המשיח היא אחד העיקרים בתורתנו הקדושה, אלא היא גם תמצית של היהדות, ומי שכופר בזה את כל היהדות כולה הוא עוקר ח"ו, כפי שכותב הרמב"ם בהל' מלכים (פי"א בתחילתו): "וכל מי שאינו מאמין בו ... לא בשאר הנביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו ... ואלה הדברים המפורשים בתורה, הם כוללים כל הדברים שנאמרו על ידי כל הנביאים" והיתכן שרבי הלל, שהיה מחכמי התלמוד (עיין עליו בסדה"ד ח"ב, נו), יאמר שאין משיח לישראל! ? ועוד מכניסים מאמרו בתלמוד, שאלו ואלו דברי אלקים חיים ! ?

וראה תשובות חת"ס (יו"ד בסופו) שמבאר ששיטת רבי הלל תיתכן רק טרם שנפסקה ההלכה; אך איה"נ אח"כ, כששיטת הלל נדחתה הרי כל המחזיק בשיטתו הריהו כופר מפני שאינו מאמין בתורה. אך החת"ס לשיטתו, שאין אמונה במשיח עיקר לעצמה, אלא סניף מאמונה בתורה; אך הרמב"ם סובר במפורש שאמונה במשיח עיקר נפרד היא, לפי זה השאלה היא, כיצד ייתכן שבנושא כה עיקרי יש מחלוקת כזו?

וכדי לבאר הענין בדרך אפשר, יש להקדים את המשך הסוגיא שם (צ"ט, א), ששם מובא גוף מאמרו של רבי הלל, שהיא בהוספת מלה אחת "אין להם משיח לישראל", ולכאורה המלה "להם" מיותרת היא לגמרי, האם חלילה הוציא הלל את עצמו מן הכלל, והוא אומר "להם" ולא "לו"?

[בדוחק יש לומר שמאמר זה של ר' הלל נאמר לחידודא: ידוע שר' הלל האמורא חי בזמן שהנוצריים ניהלו וויכוחים עם חכמי ישראל ובין הנושאים היו ענייני משיח אשר הנוצרים השתמשו בנבואת הנביאים על המשיח שלדעתם הנפסדת והכפרנית נאמרו הנבואות על 'אותו האיש' ח"ו.

עפ"ז היה אפשר לפרש מאמרו ברוח זו: "אין להם משיח" קאי על הנוצרים שאין "להם" – להנוצרים משיח, אלא למי עתיד המשיח? – "לישראל". והסיבה שכתבו בנוסח מעורפל כזה – מפני שהיה ידם תקיפה, לכן הלבישו בחידה להסיח דעתם.

אך מלבד הדוחק העצום בפירוש זה, הרי עוד זאת צריכים להבין הגירסא, שבדברי הלל המובאת לעיל, שכתוב שם "אין משיח לישראל" ללא תוספות המלה "להם". וקשה בזה כנ"ל, הייתכן שהלל חולק על כל הנבואות והיעודים של ימות המשיח?]

ונראה לבאר, ובהקדים:

בספר ישעיהו מצויות נבואות רבות על מלך המשיח, ובאופן כללי יש לחלק את הנבואות לשניים, אלו שעד נבואת "נחמו נחמו עמי" (ישעיהו מ) ואלו שמשם ואילך. לפני נחמו הוא תולה את כל הנחמה ביחיד שיבוא: ויצא חוטר מגזע ישי וגו' ונחה עליו רוח ה' גו' והכה ארץ בשבט פיו וגו' ... כי ילד יולד לנו, בן נתן לנו ותהי המשרה על שכמו ויקרא פלא יועץ גו' על כסא דוד ועל ממלכתו גו' וכדומה.

אבל מנחמו ואילך הננו רואים איך שתולה את הנחמה לא על היחיד, המשיח, אלא על כל האומה היהודית: "נחמו נחמו עמי גו' פנו דרך ה' ישרו בערבה מסילה לאלוקינו גו' על הר גבוה עלי לך, מבשרת ציון, הרימו בכח קולך וגו' ואתה ישראל עבדי גו' אשר החזקתיך מקצות הארץ".

ומבואר ע"ז בילקוט שמעוני (ישע' מ): "נחמו נחמו עמי, מה כתיב למעלה מן הענין, כי יהי שלום ואמת בימי, א"ל הקב"ה, צרכך בקשת, נחמו נחמו עמי ואין אתם צריכים לתפילתו של חזקיהו, כי אני מנחם אתכם מן הגלות".

כלומר, שהמדרש אומר, שאע"פ שבתחלה "בקש הקב"ה לעשות את חזקיהו משיח" (לשון הגמ' בסוגיא שם), מ"מ בגלל שאמר (חזקיהו): "יהיה שלום ואמת בימי" – השתנה המצב, לא רק שינוי אישי, מיהו האדם שיהי' המשיח; שבמקום חזקיהו יהי' אחר, אלא בעיקר שינוי בעצם הדבר: שלא תהא גאולתינו תלויה באיש אחד יהי' מי שיהי', כזה שהוא מיוחד בכל הדורות ובכל הזמנים; אלא שהנחמה תלויה באומה כולה, ולה בלבד ובעצמה הקב"ה קורא אליה: נחמו נחמו עמי וגו'.

והיינו שעד לאותה תקופה הסיבה לגאולה היתה לגמרי מצד 'למעלה'. הקב"ה היה ממנה מלך והוא הי' הגורם העיקרי לגאולה ואין להאומה שום השתתפות בבחירתו; אך מחזקיהו ואילך עיקר הגורם לביאת משיח הוא "מעשינו ועבודתינו" ובגלל העם הקב"ה מביא משיח.

וזהו שאמר הלל: "אין משיח לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיהו" שהכוונה כאמור, שאין המשיח המגיע היחיד לנחמת ישראל; אלא להיפוך, עם ישראל עצמו הוא הסיבה לגאולה, כי הענין שהגאולה תלויה ביחיד "כבר אכלוהו בימי חזקיהו", והנחמה תלויה בעיקר בנו בעצמינו.

וזהו שפירש רש"י בדברים קצרים: "אין משיח לישראל אלא הקב"ה ימלוך בעצמו ויגאלם לבדו". "לבדו" מצד אהבתו לעם ישראל ולא כמו שהי' לפני כן שהעיקר היה מצד משיח.

ואעפ"כ חולק עליו רב יוסף ודוחה את דברי רבי הלל ("לאפוקי"), כי סוף סוף אי אפשר להפריד בין הדביקים ואין מלך בלי עם וכן הרי כדי להביא לימות המשיח זקוקים למלך המשיח שהוא משיח בן דוד "ופוק חזי מה עמא דבר" שמנער ועד זקן הכל דנים בדמותו של המשיח מגזע דוד וכמו שאמר הנביא זכריה, שכבר חי בבית שני, "הנני מלכך יבא לך צדיק ונושע עני ורוכב על החמור".

[ואולי דברים אלה ופירוש זה בדברי הגמ' טמונים בעומק דברי רבינו נ"ע בשיחתו הידועה בכ"ח ניסן תנש"א אודות "אני את שלי עשיתי" ומכאן ולהבא "עשו ככל יכולתכם" וק"ל].

*

והגמרא ממשיכה, לאחר שהיא חולקת על דעתו של רבי הלל, "מה שמו" של משיח? ומביאה ש"כ כל אחד היה דורש אחר שמו", וצ"ע מה ראו חכמים אלו שיהיה כל אחד דורש לטובת עצמו?

אבל כלל גדול השמיעו חכמים הללו, שנפקא מינה גם לנו גם עכשיו להלכה ולמעשה, וזו היא דוגמא לכל אחד מאתנו: כשם שהתורה, למרות שהיא ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, הרי היא חלוקה לספרים לפרשיות לסדרים לפסוקים לתיבות ולאותיות, ואם חסירה בתורה אות אחת כל הספר תורה פסול, כך הוא גם במשיח המלך הגדול, אשר כל אחד ואחד חלק ממנו; כל יהודי הוא "פרשה" ממנו, או לפחות "תיבה" או "אות" ממנו. לפיכך חייב כל אחד מישראל לדעת שכשהוא עושה להבאת המשיח משלים הוא את ענינו של המשיח.

זהו גם מה שאמרו: אל יאמרו דבי רבי שילה שינון שמו, כלומר שאל יסמכו בזה על מלאכתם של אחרים אלא כל אחד יראה את המשיח בדמותו ובצלמו הוא. ואם יתמהמה עדיין בדרכו אז אל יתלו דבי ר' שילה את האשם בדבי רבי ינאי, וכן להיפוך, אלא כל אחד מהם יאמר בי האשם, וע"י שישלים את עבודתו עי"ז ירוז את הגאולה.

משיח בן דוד

י. וואלפסון

במאמרו של הרב ש.ד.ב.ל. שבגליון הקודם מסיק שאפי' ללישנא קמא בפרש"י (סנהדרין צח, ב ד"ה אי מן חייא) אין הפירוש שמשיח יבא מן המתים. וכבר עמדו ע"ז בקובץ אהלי תורה, שא"כ איך אומר רש"י דהאי כגון לאו דוקא (וא"א לפרש דפלגינן דיבורי,

ובפרט שמשפט זה דהאי כגון לאו דוקא בא לאחר שמבאר ג"כ תיבות אי מן מתיא כגון דניאל). ולהוסיף דא"כ יוקשה למאי נפ"מ מה הי' בדורות הקודמים מאי דהוה הוה, (כיון דרק בא לגלות זהותו).

ואולי י"ל דתרי לישנא אלו ברש"י אי כגון לאו דוקא, או כגון דוקא, תלוי (לא כ"כ באם אפשר לומר דדניאל יקום לתחי' ויהי' משיח, כ"א) באם אפשר לומר על רבינו הקדוש שהוא משיח ודאי; שהרי הרמב"ם פסק (הל' מלכים פ"א ה"ז) דמלכות דוד הוא להזכרים דדוד, ואלו בהנוגע לרבינו הקדוש מצינו דבא מן הנקבות דדוד (תוס' ד"ה דהכא סנהדרין ה, א מהירושלמי, והוא במס' כלאים פ"ט ה"ג וכתובות פ"ב ה"ג, מובא ג"כ בב"ר פל"ג, ג). ועי' בפירש"י (לב"ר הנ"ל) דמפרש דנשיאותו של רבינו הקדוש הי' משום דבא מיהודה אלא שהוא מן הנקבות (וכן נמי מפורש בהתשובה שנדפסה בסוף שו"ת הרמ"א). [ואולי יש לחלק בין לא יסור שבט (דהם מן הזכרים) דצ"ל דוקא מיהודה, למחוקק (מן הנקבות) דסגי מבין רגליו].

וכן נמי מצינו דהרמב"ם (בפי' המשניות ריש פ' חלק ביסוד הי"ב ובס' המצות מל"ת שסב) מדגיש שמשיח צריך להיות מזרע דוד ושלמה, ואלו בהנוגע לרבינו הקדוש מצינו (כתובות סב, ב) דאתי משפטי' (בן דוד) בן אביטל (אשת דוד), ולא מזרע שלמה (ועי' ביפה עינים לכתובות שם שמשאיר בצ"ע דמצינו בב"ר פצ"ח, ח ובירושלמי תענית פ"ד ה"ב דר' חייא הוא דאתי משפטי' ואלו (רבינו הקדוש דאתי מ)הלל בא מדוד). ועי' בכ"ז בחי' מהר"ץ חיות לשבת נו, א ובהגהות מהריעב"ץ לכתובות.

שוב ראיתי עד"ז (בענין החילוק דתרי הלשונות) בקונטרס על הצדיקים (ליקוט מספרי הרה"צ ממונקאטש, נדפס בסדר הדורות החדש) ע' כב.

עד"ז בנוגע למימרא דרב נחמן (סנהדרין שם) אי מן חייא הוא כגון אנא. עי' במהרש"א דאמר "ור"נ סתם הוא חתני' דר"ג שהי' מבני דוד, ואפשר שהוא הי' ג"כ מבני דוד" (מכאן יש לדייק שלשיטתו ר"ג הוא מן הזכרים, ודוחק לחלק בין חתן לחתן דחתן), ואלו להבן יהודיע הוא רק חתני' דבי' נשיאה (ועי' שם איך שהוא מפרש כל הגמ'). וא"כ גם במימרא זו הכגון יכול להתפרש בשני אופנים (ויל"ע למה לא פירש רש"י כלום בכל המימרא דר"נ).

דרך אגב במ"ש שרב נחמן הי' בדור השני של האמוראים, זה תלוי בהמחלוקת דרש"י ותוס' אם סתם ר"נ הוא ר"נ בר יעקב (תוס' וכן משמע בהקדמת הרמב"ם לס' הי"ד), או ר"נ בר יצחק (רש"י), והוא הי' בדור החמישי לאמוראים. ועי' בכ"ז בארוכה בסדר הדורות.

יהי אדונינו

מורינו

ורבינו

נר לרגלינו

לעולם ועד